ANNEXES

A. Document extret de la Revisió del PGOU de Sant Pere de Ribes. Capítol VIII

AJUNTAMENT DE SANT PERE DE RIBES (GARRAF)

PLA GENERAL D'ORDENACIÓ URBANA

(TEXT REFÓS QUE INCORPORA LES PRESCRIPCIONS DE L'ACORD D'APROVACIÓ DEFINITIVA DE LA COMISSIÓ D'URBANISME DE BARCELONA DE 18 DE JULIOL DE 2001)

VOLUM I DIAGNOSI. PROBLEMÀTICA URBANÍSTICA.

VOLUM II ESTUDI DEL MERCAT IMMOBILIARI.

VOLUM III CRITERIS, OBJECTIUS I SOLUCIONS GENERALS.

VOLUM IV ANNEX INFORMATIU I. BLOC DE NOTES HISTÒRIQUES. LA CARTA ARQUEOLÒGICA. FITXES DEL SERVEI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC.

VOLUM V ANNEX INFORMATIU II. FITXES DELS EQUIPAMENTS EXISTENTS.

VOLUM VI MEMÒRIA JUSTIFICATIVA.

VOLUM VII PROGRAMA D'ACTUACIÓ I ESTUDI ECONÒMIC-FINANCER.

VOLUM VIII NORMATIVA URBANÍSTICA

VOLUM IX ANNEX NORMATIU I. Intruments de planejament i unitats d'execució.

VOLUM X ANNEX NORMATIU II. Normes de la modificació del pla especial de protecció del medi fisic i del paisatge de l'espai natural de Garraf.
Catàleg i inventari d'elements d'interès històrico-artístic, arquitectònic i arqueològic.
Relació de les ordenances municipals vigents.
Convenis urbanístics.
Quadre d'equivalències.

VOLUM XI INFORME DE LES AL.LEGACIONS I ESCRITS PRESENTATS EN LA CONSULTA PÚBLICA DE LA REVISIÓ DEL PGOM.

Equip Redactor: Estanislau Roca - Dr. Arquitecte, director de l'equip

Ramon Arandes - Enginyer CCP
Albert Cortina - Advocat
Jordi Flos - Dr. Biòleg
Marta Miró - Arquitecte
Joan Miquel Piqué - Economista

Col.laboradors: Núria Feijoó, Neus Mateu, Tere Moreno
Joan Carles López, Elisabet Rius

...ralitat de Catalunya
...rtament de Política Territorial
...res Públiques
...issió d'Urbanisme de Barcelona
DEFINITIVAMENT PER LA
D'URBANISME DE BARCELONA
18 JUL. 2001
...DA LA SEVA PUBLICACIÓ A
D'EXECUTIVITAT EN
7 OCT. 2001
...TÀRIA,

...GÈNCIA// Per a fer constar que el
...ent document ha estat validat pel Ple
...a Corporació en data 19/09/01.
...t Pere de Ribes, 20 de setembre de
...1.
...SECRETÀRIA,
...garita Sanz González.

Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Hash: eW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdKVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

SUMARI

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial
i Obres Públiques
Comissió d'Urbanisme de Barcelona

APROVAT DEFINITIVAMENT PER LA COMISSIÓ D'URBANISME DE BARCELONA EN SESSIÓ 18 JUL. 2001 I ACORDADA LA SEVA PUBLICACIÓ A EFECTES D'EXECUTIVITAT EN DATA 17 OCT. 2001

LA SECRETÀRIA.

		pàg.
PREFACI		03
INTRODUCCIÓ		04
PRIMERA PART		08
CAPÍTOL I.	SANT PERE DE RIBES en el context de les dinàmiques metropolitanes de la ciutat de Barcelona.	09
CAPÍTOL II.	DESCRIPCIÓ DE L'ORDENACIÓ	
	1. El desenvolupament urbà del poble de Sant Pere de Ribes i el model urbanístic proposat.	24
CAPÍTOL III.	EL MARC LEGAL D'APLICACIÓ A LA REVISIÓ DEL PGOM DE SANT PERE DE RIBES.	35
CAPÍTOL IV.	El SISTEMA DE COMUNICACIONS (clau B)	67
	1. Sistema general de comunicacions.	68
	2. Quantificació.	69
	3. Instrumentació.	69
CAPÍTOL V.	EL SISTEMA D'INFRAESTRUCTURES DE SERVEIS TÈCNICS (clau C1)	71
	1. Sistema general d'infraestructures i serveis.	72
	2. Infraestructures de telecomunicacions.	72
	3. Telefonia.	72
	4. Electricitat.	73
	5. Gas.	73
	6. El cicle de l'aigua. Sistema general de desguàs i sanejament.	73
	7. Sistema general de sanejament i tractament d'aigües residuals.	74
	8. Abastament d'aigua.	75
	9. Quantificació.	75
CAPÍTOL VI.	EL SISTEMA D'ESPAIS LLIURES (clau A)	76
	1. Definició.	77
	2. La franja litoral.	77
	3. Finalitats i funcions.	78
	4. Tipus d'espais lliures.	79
	5. Quantificació.	80
	6. Compliment de l'art. 23 del Decret Legislatiu 1/1990.	80

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: eWS75BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

			pàg.
CAPÍTOL VII.	EL SISTEMA D'EQUIPAMENTS COMUNITARIS (clau D)		81
	1.	Les reserves de sòl destinat als equipaments. Els estàndards per a la seva ubicació i el seu dimensionat.	82
	2.	Característiques dels equipaments.	87
	3.	La distribució de la població.	102
	4.	Situació actual i proposta.	105
CAPÍTOL VIII.	LA PROTECCIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC I DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC.		114
SEGONA PART			118
CAPÍTOL I.	EL SÒL URBÀ		119
	1.	Els sòls classificats de sòl urbà.	120
CAPÍTOL II .	EL SÒL URBANITZABLE		131
	1.	Els sòls classificats de sòl urbanitzable.	132
CAPÍTOL III.	EL SÒL NO URBANITZABLE		144
CAPÍTOL IV.	LA NECESSITAT D'HABITATGES		162
	1.	Les necessitats d'habitatge.	163
	2.	Les necessitats de sòl industrial i de serveis.	164
	3.	La capacitat d'acolliment d'aquest Pla General.	164
	4.	Quantificació global.	165
CAPÍTOL V.	LLISTAT DE PLÀNOLS		173

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: cW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
EmplaÃ§ament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: cW575BX7C0L3giiZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
EmplaÃ§ament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNANDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

CAPÍTOL VIII.

LA PROTECCIÓ DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC I DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC.

1. Protecció del patrimoni històrico-artístic.

El present Pla General parteix del sistema de protecció que en el seu moment van instaurar les Normes Especials de Protecció del Patrimoni Històrico-artístic i de les belleses naturals de Sant Pere de Ribes, que van ser aprovades per la Comissió d'Urbanisme de Barcelona el 6 de març de 1981, i que van ser assumides íntegrament pel Pla que es revisa. La present revisió incorpora nous elements que no havien estat considerats i corregeix alguna de les anteriors determinacions a partir de l'experiència extreta de la seva aplicació.

Les principals novetats respecte el règim de protecció de la normativa anterior afecten a la possibilitat de canvi d'ús que podrà referir-se a la total superfície de l'edificació protegida sempre que els efectes d'aquest canvi no alterin de forma substancial el valor objecte de protecció.

Es proposa també recuperar la Comissió Informativa en la matèria que haurà d'intervenir en el procés d'atorgament de llicències afectades per aquesta protecció.

El catàleg que es desenvolupa en les pàgines següents, estructurat seguint els mateixos criteris que el vigent fins ara, incorpora nous elements a protegir i admet la possibilitat d'ampliació mitjançant el planejament especial com a instrument amb competències per intervenir en temes d'aquest tipus.

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC I DE LES BELLESES NATURALS DEL MUNICIPI DE SANT PERE DE RIBES.

DIFICIS I MASIES:

.	Ca l'Artigues del Palou	21c.	Solers i el seu passeig
.	Can Climent	22c.	Casa del terme
.	Can Coll	23c.	Rectoria Vella
.	Can Jove	24c.	Can Duran
.	La Serra	25c.	Escola Vella del carrer del Pi
.	Can Martí del Mas Roig	26c.	Xalet del Palou
.	Can Miret de les Parellades	27c.	Can Montaner del Palou
.	Can Miret de les Torres	28c.	La Granja del Carme
.	Can Parès	29c.	Can Peret Coll
c.	Can Pau Artigues	30c.	Can Mestre dels Clapers
c.	Xoriguera	31c.	Can Cuadras de la Timba
c.	Castell de Ribes	32c.	Els Vinyals
c.	Ermita de Sant Pau	33c.	El Racó
c.	Església Vella	34c.	Els Sumidors
c.	El Redós de Sant Josep i Sant Pere	35c.	La Torreta
c.	Apartaments El Castell	36c.	Mas d'en Giralt
c.	Torre del Veguer	37c.	Corral d'en Massó
c.	Can Puig	38c.	Ca l'Almirall de la Font
c.	La Casa Roja	39c.	Mas Berenguera
c.	La Granja	40c.	Can Pere de la Plana

Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Hash: eW575BX7COL3gilZ5rtOFm5uZLc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+T9Q8OLWWHPDQ=
Ref. COAC-2015004051-332753-01
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial i Obres Públiques
Direcció General d'Urbanisme
Àrea de l'Urbanisme de Barcelona

41c. Can Marcer de la Penya
42c. Mas de les Catalunyes
43c. Mas Parès de Dalt
44c. Can Masalleres
45c. Montgròs
46c. Can Ramon
47c. La Masieta
48c. Can Ramonet
49c. Can Zidro
50c. La Coma (Can Barba)
51c. Can Tomeu
52c. Corral de Capdet
53c. Can Parici
54c. Can Vidal de la Serra
55c. Can Feina
56c. La Fassina
57c. El Mur
58c. Can Fontanals
59c. Mas de les Farigoles
60c. Can Macià
61c. Can Bertran
62c. Ca l'Escolà
63c. Masia de la Carretera
64c. Les Casetes
65c. Corral d'en Pujol
66c. Can Mironet del Bosc
67c. Els Cocons
8c. La Mata
9c. Clot dels Frares
0c. Mas d'en Bosc
1c. Can Baró de la Cabreta
2c. Can Bruguera
3c. Mas d'en Serra
4c. Els Colls-Casa del Mar
5c. Can Puça
6c. Can Ramon Miret
7c. Can Cuadras del Palou
8c. Can Geló
9c. Can Joanet d'en Zidro
0c. Can Carbonell de les Parellades
1c. La Casa Gran
2c. Can Tabaco Xic
3c. Sant Pau Xic
4c. Maset d'en Lleó
5c. Mas d'en Mossèn Alba
6c. Can Quima-Can Carnisser nou
7c. Can Torrents
8c. Can Giralt del Palou
9c. Can Doctor Cuadras

90c. Església de Sant Pere
91c. Rectoria
92c. Maset d'en Cuadras
93c. Torre de Vilanoveta
94c. Casa de la Vila
95c. Plaça Marcer, 5
96c. Can Punxes
97c. Clot d'en Sidós (autòdrom)
98c. Mas del Coll d'Entrefort

BARRIS:

1a. Les Parellades
2a. Les Torres
3a. Ribes i el Palou
4a. El Palou Alt
5a. Puigmoltó
6a. Sota-ribes
7a. Vilanoveta
8a. El Carç

CONJUNTS:

1b. Carrer del Calvari
2b. Carrer dels Pous
3b. Plaça de la Vila

FAÇANES:

1d. Ca la Brígida
2d. Can Mestre Xic
3d. Can Pau Roig
4d. Plaça de la Font, 6
5d. Can Simón
6d. C/ Major 9
7d. C/ Major 10
8d. C/ Major 11
9d. C/ Major 13
10d. C/ Major 18
11d. C/ del Pi 22
12d. C/ del Pi 24
13d. C/ del Pi 25
14d. C/ del Pi 27
15d. C/ del Pi 36
16d. C/ del Pi 38
17d. C/ del Pi 40
18d. C/ del Pi 42
19d. C/ Nou 3

Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: cW575BX7C0L3gIIZ5ntDFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNANDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

20d. Plaça Marcer, 10
21d. Plaça Marcer, 11
22d. Plaça Marcer, 12
23d. Plaça Marcer, 13
24d. C/ Ajuntament, 6
25d. Plaça de la Font, 3
26d. C/ Doctor Puig, 5
27d. Plaça Marcer, 6

ALTRES ELEMENTS ARQUITECTÒNICS:

1e. Pont de Can Coll
2e. Font de la Farmàcia
3e. Autòdrom Rocamar
4e. Bosc i jardí de Solers
5e. Creu de terme
6e. Creu del camí de Sant Pau
7e. Pont de la Palanca

Les masies i altres elements de l'anterior relació han estat degudament situats en el plànol I.7 a escala 1/15.000, i complementats en els plànols sèrie II.2 a escala 1/2.000

2. Protecció del patrimoni arqueològic

a revisió del PGOM incorpora tanmateix les àrees d'expectativa arqueològica facilitades pel epartament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, les quals estan perfectament descrites en volum IV i resumidament es llisten a continuació, incorporant-se també en els plànols.

1. EL VILAR
2. TOMBES DE SOLERS
3. LES TORRES
4. LA CREUETA
5. CAN MASALLERES
6. PORTL D'EN RAFEQUES
7. BÒBILA ROCA
8. PUIGMOLTÓ
9. EL PADRUELL
10. LA PEDRA ENCANTADA
11. SOLERS
12. CAN MIRONET
13. CAN GIRALT
14. LA CARRETERA
15. CAN BARÓ DE LA CABRETA
16. LA SERRA
17. LA MASIETA
18. EL MONTGRÓS
19. LES TIRENQUES
20. EL BOSQUET
21. ALLÒ EN ROS
22. LA MUNTANYETA
A23. ALLÒ EN ROSSELL
A24. BALMA DEL COSTER MITGER
A25. CAN JOVE
A26. EL GARROFER DE LA CISTERNA
A27. AVENC DEL MAS DE MOSSÈN ALBA
A28 LA CASA ROJA
A29. FORATS DE SANT BORI (D'EN BORI)
A30. ROCA RUBÍ
A31. COVES DE ROCA RUBÍ
A32. ELS PINS DE CAN JOVE
A33. CAN COLL
A34. FORN DE LES TIMBES
A35. CAN RAMON
A36. ELS COCONS
A37. SANT PAU
A38. COVA NEGRA
A39. MAS BERENGUERA

Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: eW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
EmplaÃ§ament: De Montgros, 9

ANNEXES

B. Documents de protecció del patrimoni de Sant Pere de Ribes

209-09

GENERALITAT DE CATALUNYA
Comissió d'Urbanisme de Barcelona
Departament de Política Territorial i Obres Públiques

NORMES ESPECIALS PER A LA PROTECCIO DEL PATRIMONI HISTORIC-ARTISTIC DE SANT PERE DE RIBES

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: cN57SBX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

GENERALITAT DE CATALUNYA
Departament de Política Territorial i Obres Públiques

DILIGÈNCIA: Per ... 1980 ... 1981
Sant Pere d...

M E M O R I A

ANTECEDENTS

Sant Pere de Ribes, a la comarca del Garraf, és un municipi amb unes peculiaritats que el fan especialment conflictiu.

El veïnatge de dues poblacions potents com són Vilanova i la Geltrú i Sitges, que de formes distintes però en qualsevol cas importants ultrapasen llurs propis termes per ocupar part del de Ribes, i encara la seva situació respecte a Barcelona, han donat origen a profundes transformacions pel que fa als usos del sòl i a la intensitat d'aquests usos.

Urbanísticament cabria fer distincions importants en referir-nos als canvis d'ús que hi han tingut lloc: des de la creació d'un nucli dormitori vora el límit del terme amb Vilanova i la Geltrú, que a causa d'un creixement anàrquic, la manca de la infraestructura necessària i els mínims equipaments col.lectius pot considerar-se com a barri marginal de Vilanova i la Geltrú; passa per l'aparició d'assentaments industrials en la més absoluta

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: cW575BX7C0L3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

GENERALITAT DE CATALUNYA

il.legalitat (i,per tant, fora de tota mena de control); fins a la proliferació d'urbanitzacions, la majoria de les quals són il.legals i il.legalitzables en les condicions en què es troben. Representen impactes tan diversos que les seves conseqüències són de síntesi difícil.

Allò que és evident és el fort impacte que aquestes actuacions han produït al medi físic i humà de Ribes. L'actitud davant dels seus efectes hauria de ser en gran part la pedra de toc de qualsevol estratègia municipal en matèria urbanística.

OBJECTIUS I LIMITACIONS D'AQUEST PLA ESPECIAL

Tot seguint el plantejament de l'Article 73 de la Llei de Règim del Sòl i Ordenació Urbana (text refós de 9 d'abril de 1976) i allò que especifiquen els articles 78 i següents del Reglament de Planejament per al desenvolupament de l'anterior, les Normes Especial per a la Protecció del Patrimoni Històric-Artístic de Sant Pere de Ribes que aquí es presenten s'han redactat per atl de donar protecció a una sèrie d'edificis, conjunts i entorns o paratges , la protecció dels quals és de comú interès per motius diversos.

Es evident que la figura de les Normes Especials per a la Protecció del Patrimoni Històric-Artístic ofereix un plantejament limitat als aspectes o elements aoncrets als quals van dirigides, cosa que, per ella mateixa, és insuficient per fer front al conjunt de problemes als que hem fet referència al punt anterior. No obstant, en el context actual de Sant Pere de Ribes, amb els treballs de revisió del Pla General Municipal d'Ordenació en marxa, aquestes Normes Especials tenen el gran avantatge de poder aconseguir els seus objectius en l'òptica més global del Pla General en procés de Redacció.

Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: cW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldKVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01

En tot cas (encara que l'esmentat Pla General optés per una solució radicalment contradictòria amb els criteris que s'han seguit a la redacció d'aquestes Normes Especials de Protecció), la seva eficàcia no podrà ser qüestionada en una funció transitòria,tot esperant directrius o criteris superiors que acceptin, modifiquin o suprimeixin les que han estat adoptades aquí.

MARC LEGAL I URBANISTIC APLICABLE

A partir d'allò que defineix l'Article 76 de la Llei del Sòl, 78 i següents del R.P. de la L.S., les Normes Especials per a la Protecció del Patrimoni Històric-Artístic de Sant Pere de Ribes no poden entrar en cap cas en contradicció amb el Planejament vigent al municipi, perquè en base a criteris legals convergents amb els que han pogut animar la seva formació, basats en disposicions més recents, complementen els criteris generals adoptats amb anteriotat, encara que per aconseguir-ho hagin de reconsiderar en algun cas alguns dels seus aspectes concrets.

El Planejament vigent actualment a Sant Pere de Ribes és el següent:

Pla General d'Ordenació Municipal: aprovat per CPU el 14-6-65
Pla Parcial d'Ordenació del Casc Urbà: aprovat per CPU el 18-6-71
Pla Parcial d'Ordenació de Les Roquetes: aprovat per CPU el 12-8-6
Pla Parcial d'Ordenació Pol.11 Sec.E.Vallpineda: apr. el 12-7-75
Pla Parcial d'Ordenació Can Macià: aprovat per CPU el 23-7-74
Pla Parcial d'Ordenació Rocamar: aprovat per CPU el 24-10-66
Pla Parcial Pineda Park: aprovat per CPU el 25-4-75

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: eW575BX7C0L3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
EmplaÃ§ament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

CRITERIS PRESOS EN CONSIDERACIO EN DEFINIR ELS ELEMENTS QUE ES VOL PROTEGIR

Els criteris que han estat considerats a la definició dels àmbits que es vol protegir ho han estat en funció de les següents consideracions:

a) interès reconegut mitjançant qualsevol definició relacionada amb la vigent normatòria referent a la conservació de Patrimoni Històric-Artístic.

b) valors etnològics, cul- rals, o històrics que facin interessant la seva protecció.

c) que les seves característiques constructives, tipològiques arquitectòniques representatives de les edificacions autòctones es vegin en perill de desaparició, o mereixin ser considerades per la seva qualitat.

d) que formin conjunts típics o pintorescos, característics a nivell local.

e) que es tracti d'edificis singulars de reconegut valor arquitectònic no inclosos als punts anteriors.

MECANISMES DE PROTECCIO ADOPTATS

Els mecanismes que aquest Pla utilitza per a la consecució dels seus objectius són els següents:

a) La qualificació urbanística com a instrument definidor d'usos i intensitats, i assignació del conjunt de paràmetres regulats de l'activitat edificatòria (descrits a la corresponent

Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Hash: dW5758X7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

normativa) en els anteriors protegits.

b) L'estudi i investigació sistemàtica dels distints elements que cal protegir, per al seu millor coneixement i utilització.

c) La creació d'una Comissió Municipal Mixta d'Estètica i Defensa del Patrimoni Artístic local.

d) En matèria de disciplina urbanística, la intervenció al procés de concessió de llicències urbanístiques en base a requisits i criteris determinats.

e) D'acord am l'Art. 182 i concordants, prèvia la redacció del corresponent Projecte de Rehabilitació, el dictat d'ordres d'execució d'obres.

Sant Pere de Ribes. Febrer de 1980.

L'Arquitecte Municipal

L'ALCALDE

GENERALITAT DE CATALUNYA
COMISSIÓ D'URBANISME DE BARCELONA
Departament de Política Territorial i Obres Públiques

APROVAT DEFINITIVAMENT PER LA COMISSIÓ PROVINCIAL D'URBANISME DE BARCELONA EN SESSIÓ 21 Desembre 1981
EL SECRETARI,

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: eW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP OFIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: cW575BX7C0L3gilZ5rOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91peODU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref. COAC-2015004051-132753-01
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

N O R M A T I V A

Art. 1. Les Normes Especials per a la Protecció del Patrimoni Històric-Artístic de Sant Pere de Ribes tenen com a objecte la protecció, rehabilitació i restauració d'aquells edificis o conjunts definits als articles següents.

Art. 2 L'àmbit d'aplicació del Pla és el terme municipal de Sant Pere de Ribes.

Art. 3 A fi i efecte de la seva protecció, s'ha qualificat els edificis, conjunts, façanes o ambients segons el tipus de valor que es vol protegir.

a) Nuclis de població o barris d'interès urbanístic.

b) Ambients urbans, típics, pintorescos o d'interès urbanístic en general.

c) Edificis, masies i entorns.

d) Façanes i espais visibles des de la via pública.

7c Can Miret de les Parellades.
8c Can Miret de les Torres.
9c Can Parès.
10c Can Pau Artigues.
11c Can Xuriguera.
12c Castell de Sota Ribes.
13c Ermita de Sant Pau.
14c Església Vella.
15c L'Hospital(i el seu parc).
16c Hotel Tres Corones (Castell de Vallpineda).
17c Torre Vegué.
18c Can Puig.
19c Cases Roges.
20c La Granja.
21c Mas Solers.

Art. 7. S'inclouen a les Normes Especials amb la qualificació "d", com a Façanes d'interès que cal conservar:

1d. Ca la Brígida.
2d Can Mestre Xic.
3d Can Pau Roig.
4d Can Punxes.
5d Can Simon.

Art. 8. S'inclouen a les Normes Especials sense qualificació específica, però seran també objecte de protecció, tot conservant-ne les seves característiques actuals:

1. Pont de Can Coll.
2. Font de la Farmàcia.

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: eW5758X7C0L3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdKVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

Art. 9. Els conjunts, edificis, ambients, entorns i façanes objecte de protecció per aquestes Normes Especials seran estudiats de forma sistemàtica per a una catalogació a iniciativa de l'Ajuntament, segons allò que especifiquen els articles següents.

Art. 10. El catàleg a què fa referència el punt anterior serà compost pels següents documents: Memòria, Documentació gràfica i resum de valors o característiques que cal protegir.

Serà documentació necessària en qualsevol estudi i catalogació:

Memòria que deurà profunditzar en els criteris que han portat a la seva inclusió al catàleg. Adjuntant-hi, quan es tracti del supòsit assenyalat al punt "e" de la Memòria d'aquestes Normes, la documentació necessària per justificar-ne la inclusió.

Documentació gràfica del document catalogador, que inclourà els corresponents plànols d'edifics i conjunts a l'escala adequada per a la seva correcta interpretació i fotografies que en reflexin l'estat, les quals quan calgui expressaran color i textura de l'obra.

Sempre que sigui possible, s'incorporarà al catàleg la documentació del Projecte que va servir per executar l'edifici objecte de catalogació.

Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramoneda
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: cW575BX7C0L3gilZ5rtDFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01

Art. 11. La tramitació de tota documentació que s'hagi d'incorporar a la catalogació dels edificis i conjunts inclosos en aquestes Normes Especials es farà segons allò que especifica l'Art. 149 del Reglament de Planejament de la Llei del Sòl.

Art. 12 El posterior desenvolupament del Catàleg Index que s'inclou als Arts. 3-4-5 d'aquestes Normes, en allò que fa referència a "resum de valors que es vol protegir", que podran contenir els Estudis-Catàleg, podrà precisar els mesures de protecció que de forma general es desenvoluparan als punts següents.

Art. 13. Els nuclis de població o barris qualificats amb el nivell de protecció "a" hauran de conservar la seva estructura urbana actual, les característiques tipològiques dels seus edificis i sistemes i estil de construcció i acabat.

Els usos que podran desenvolupar-s'hi seran en tot cas els residencials, petits comerços o activitats artesanals o de serveis amb ocupació màxima de 50 m^2 i els altres usos als quals fossin destinats tradicionalment.

Art. 14. La qualificació "b" referida a ambients típics pintorescos o d'interès històric-urbanístic en general suposarà la conservació del conjunt de façanes, paraments i elements funcionals i d'ornament públic, visibles des de la via pública, que han induït a la protecció dels esmentats ambients.

inclosos a "b" i "d", previ informe de la Comissió

Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: dW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet

Considerant en tot cas elements que cal protegir les façanes i parts dels edificis visibles des de l'exterior, elements d'obra característics (sia al servei de l'edifici sia a l'espai exterior),i elements de tot tipus que serveixin d'ornament a l'edifici o que, essent concebuts per a finalitats d'utilitat, siguin característics de l'ambient.

Art. 15. Els edificis amb la qualificació "c" conservaran els usos per als quals foren concebuts i també la seva estructura arquitectònica, detalls i elements singulars, estructura i acabats que els fan mereixedors de protecció, excepte allò que especifiquen els articles 19 i 20 d'aquesta Normativa.

Art. 16. La qualificació "d" té com a objecte la conservació dels elements dels edificis que són vistos des de la via pública.

Art. 17. Les obres de reparació i conservació de qualsevol tipus que pugui fer referència a algun dels conceptes inclosos als quatre articles anteriors, sens perjudici d'allò que especifica la Normativa de tipus general que fa referència a la concessió de llicències urbanistiques, hauran de ser sotmeses a informe per part de la Comissió Municipal Mixta d'Estètica i Defensa del Patrimoni Artístic Local.

Art. 18. Quan es tracti d'enderrocament o construcció de nous edificis, modificació o reforma dels existents o canvis d'ús, amb la qualificació "a", i encara modificació o reformes i supressió o addició d'elements inclosos a "b" i "d", previ informe de la Comissió

Municipi: Sant Pere De Riuès - 08810 Can Ramoner
Arquitectes: GARCIA GIL JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: cW575BX7COL3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

Mixta d'Estètica i Defensa del Patrimoni Artístic Local, seran posats a informació pública durant 15 dies, prèvia publicació al plafó d'Anuncis de l'Ajuntament per tal que s'hi puguin presentar quantes al.legacions hom cregui oportunes al respecte.

Art. 19. Quan es tracti de canvi d'ús i obres de qualsevol tipus, no incloses a l'art. 17, que afectin els edificis amb qualificació "c", haurà de redactar-se un Projecte de rehabilitació que inclourà la catalogació segons allò que s'especifica als articles 9,10 i 11 de la present Normativa.

Art. 20. Excepte en els casos d'urgència quan l'Ajuntament, d'acord amb allò que especifica l'Art. 182 i concordants de la Llei del Sòl, hagi d'ordenar l'execució d'obres de conservació i de reforma en façana o espais visibles des de la via pública en els supòsits objecte de protecció per aquestes Normes Especials, prèviament haurà de procedir a un Projecte de Rehabilitació igual al que es refereix al punt anterior.

Sant Pere de Ribes. Febrer 1980

L'Arquitecte Municipal

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: eW575BX7C0L3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
EmplaÃ§ament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIACA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

16c	HOTEL TRES CORONES (CASTELL DE VALLPINEDA)
17c	TORRE VEGUE
18c	CAN PUIG
19c	CASES ROGES
20c	LA GRANJA
21c	MAS SOLERS (ANOMENADA EN L'ACORD DE CPU: "CAN MARISTANY").
1d	CA LA BRIGIDA
2d	CAN MESTRE XIC
3d	CAN PAU ROIG
4d	CAN PUNXES
5d	CAN SIMON
1	PONT DE CAN COLL
2	FONT DE LA FARMACIA

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: eW575BX7C0L3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdRVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.

Memòria mapa de patrimoni cultural de Sant Pere de Ribes

març 2011

Redacció: Antequem

Diputació Barcelona

Àrea de Cultura

Memòria

Mapa del Patrimoni Cultural de Sant Pere de Ribes (el Garraf)

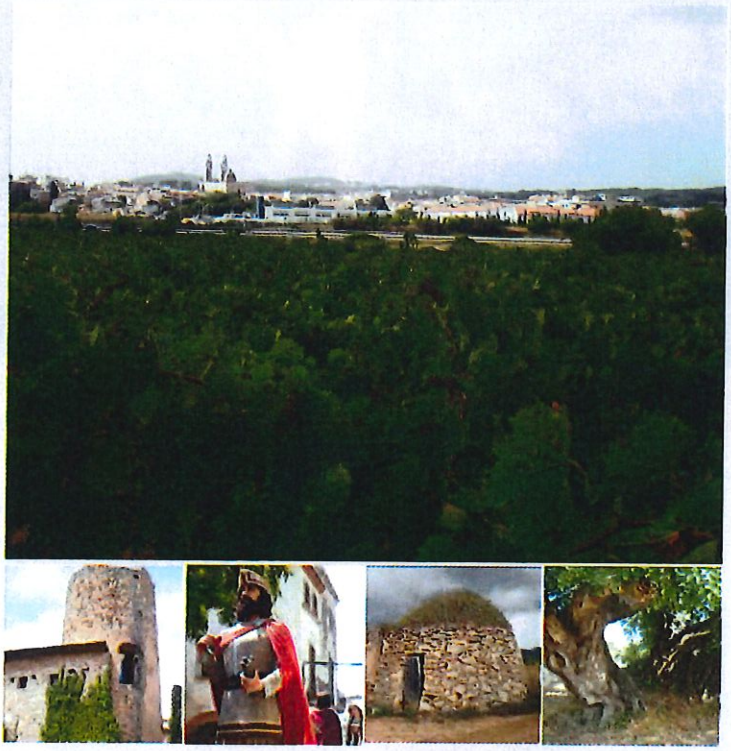

Marta Lloret Blackburn

Mataró, 23 de novembre de 2010

C. Hospital, 35 baix dreta | 08301 Mataró
T./F. 937903259 | M. 619882005
E-mail correu@antequem.cat

antequem
ARQUEOLOGIA · PATRIMONI CULTURAL

Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: cW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

SUMARI

1. PRESENTACIÓ 4

2. AGRAÏMENTS 5

3. MARC GEOGRÀFIC I HISTÒRIC 6

3.1. Medi físic 6
3.2. Demografia i economia 7
3.3. Síntesi històrica 10

4. METODOLOGIA 14

4.1. Marc teòric 14
4.2. Model d'inventari 14
4.3. Programa de treball 15

5. RESULTATS DE L'ESTUDI 18

5.1. Elements fitxats i elements no fitxats 18
5.2. Patrimoni immoble 20
5.3. Patrimoni moble 27
5.4. Patrimoni documental 30
5.5. Patrimoni immaterial 32
5.6. Patrimoni natural 35
5.7. Estat actual dels elements inventariats 37

6 BIBLIOGRAFIA 52

Empla:Sanent: Le Monigros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes:GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Hash: eW575BX7COL3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: cW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

CRÈDITS

Nom del projecte	Mapa del Patrimoni Cultural
Població i comarca	Sant Pere de Ribes, El Garraf
Promoció i finançament	Oficina del Patrimoni Cultural (Diputació de Barcelona)
	Ajuntament de Sant Pere de Ribes
Execució intervenció	Antequem, SL
Autora	Marta Lloret Blackburn
Coordinador	Marc Bosch de Doria
Equip de suport tècnic	Lourdes Moret Pujol
	Dídac Pàmies Gual
Dates d'execució	Maig – novembre de 2010

1. PRESENTACIÓ

L'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona és un servei especialitzat en la cooperació i promoció del patrimoni cultural local. Dins del seu Programa d'Interpretació del Patrimoni Cultural, l'OPC promou l'elaboració de Mapes del patrimoni cultural, amb col·laboració dels municipis interessats, seguint els següents objectius:

- Captació exhaustiva de dades sobre el patrimoni cultural del municipi.
- Valorització dels elements reconeguts.
- Adopció de mesures per a la seva protecció i conservació.
- Planificació de les accions de rendibilització social i cultural.

Aquesta memòria tècnica reflecteix el resultat dels treballs de recerca i elaboració del Mapa del Patrimoni Cultural i Natural del municipi de Sant Pere de Ribes (El Garraf). L'estudi ha estat encarregat a l'empresa de serveis culturals ANTEQUEM, S.L, a partir de la sol·licitud efectuada per l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes.

La realització del treball ha estat executada per Marta Lloret Blackburn, entre els mesos de maig a novembre de 2010.

Empresa: Sant Pere De Ribes, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051
Data: 03-12-2015
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya
Hash: eWS75BX7COL3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01

ANNEXES

C. Fitxa de la Carta Arqueològica de Sant Pere de Ribes.

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Inventari del Patrimoni Cultural Immoble
Patrimoni Arqueològic

Número de registre: 362

Tipus de registre:

Jaciment arqueològic

Nom:

MASIETA, LA

Municipi/Comarca:

Sant Pere de Ribes / Garraf

Coordenades UTM i altitud:

X: 395575.00 Y: 4568875.00 90 m

Accés:

Fàcil

: (Codi/Descripció):

ió agropecuària / Terreny erm. A l'oest del nucli de Sant Pere de Ribes en uns camps de vinyes entre non i la Masieta.

e jaciment:

.-Lloc d'habitació sense estructures

gia:

0 / 08.02.02.-Ferro-Ibèric Ple / 08.03.04.-Ferro-Ibèric Final

ió legal:

rdenació / Pla General d'Urbanisme de Sant Pere de Ribes.

ció:

ar al jaciment cal sortir de Sant Pere de Ribes per la carretera BV-2112 en direcció a Vilanova i la Geltrú. essada la riera de Ribes i abans d'arribar al castell i l'església vella cal agafar a la dreta el trencall que cementiri situat a 100 m. Passat el cementiri a 1,4 Km passant per Can Sidro i Can Ramonet s'arriba a a pineda situada entre camps de conreu a uns 350 m del trencall que porta cap a Can Ramonet.
sta zona es van recollir superficialment fragments de ceràmica de vernís negre, un fragment de ceràmica ràmica a mà, àmfora, ceràmica ibèrica comuna, fragments de tègules i d'opus signinum.
a revisió de la Carta Arqueològica s'ha pogut observar l'existència de material ceràmic en superfície a la uada a l'oest i nord-est de la pineda. El material ceràmic correspon a ceràmica comuna ibèrica, tipus n i una vora d'àmfora ibèrica.

Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: cW575BX7C0L3gjlZ5rO1mSu2Lt=
Hash COAC: ldKVVK91peODU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

Notes:

Jaciment recollit dins l'Inventari d'Àrees d'Expectativa Arqueològica del Pla General d'Ordenació Urbana de Sant Pere de Ribes aprovat el 18 de juliol de 2001. Identificat amb el codi A17.

Bibliografia:

MIRET, M. Cronologia i anàlisi espacial del poblament ibèric a la zona oriental de la comarca de Garraf. Barcelona, 1983. p.118. Universitat de Barcelona. Tesi de Llicenciatura. Inèdita.

MIRET,M. "Jaciments arqueològics i poblament d'època ibèrica antiga i plena (segles VI-III AC) a la Comarca del Garraf (Barcelona)". A: VV.AA. Món ibèric als Països Catalans. XIII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Homenatge a Josep Barberà. Puigcerdà: Institut d'Estudis Ceretans, 2005. Vol. I. p.513-531.

Ubicació del material:

Magí Miret.

Data darrera revisió: 3/10/2002

Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes:GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARGUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: eW575BX7C0L3gilZSrtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

ANNEXES

D. Articles i escrits sobre el món Romà

© COTA ZERO n. 20, 2005. Vic, p. 78-86 ISSN 0213-4640. **DOSSIER**

Els assentaments rurals com a espai de residència: l'exemple del *territorium* de Tàrraco

Josep M. Macias i Solé

La investigació actual

L'*ager tarraconensis* és, sens dubte, un dels millors indrets de la Mediterrània occidental per conèixer i analitzar les formes d'ocupació residencial d'un territori circumscrit i interrelacionat simbiòticament amb un nucli urbà. A més, en ser Tàrraco —cap de pont durant l'expansió militar d'època republicana i posteriorment una de les ciutats més rellevants en l'àmbit polític, econòmic i demogràfic— l'epicentre d'aquestes contrades, s'ha d'esperar que l'ocupació d'aquest territori fos un procés primerenc, intens i de magnitud proporcional al que representà la capital de la Hispania Tarraconensis.

Diverses dades denoten una transformació ràpida del territori, abans i paral·lelament al procés de consolidació urbana de la ciutat que, en funció dels darrers indicis, cal situar en el darrer quart del segle II aC. Fins i tot potser més a prop del canvi de segle (MACIAS, 2000b; DÍAZ [*et al.*], en premsa). Els elements més significatius d'aquest procés són l'ampliació del recinte emmurallat i la definició d'una extensa retícula urbana juntament amb els seus equipaments d'evacuació de residus. A més, treballs recents apunten la monumentalització del fòrum de la ciutat i la construcció d'un temple capitoli cap a l'any 100 aC (DOMINGO [*et al.*], 2004). Sabem que el 132 aC Roma va enviar-hi una comissió de deu senadors —*decemviri agrarii*— per a l'organització definitiva de les dues províncies hispàniques (Apià *iber.* 99-100). Un dels fruits d'aquesta tasca podria haver estat el traçat de la via *De Italia in Hispanias*, datada a la Narbonense entorn del 118 aC i amb ramificacions cap al nord-est peninsular entorn del 110 aC.

Altrament també han estat identificats diversos eixos cadastrals d'organització territorial, però aquesta línia d'investigació, encara inacabada, planteja problemes interpretatius sobre el paisatge de Tàrraco que, de retruc, ha de relacionar-se amb les dades que ofereix la mateixa ciutat. La identificació de la retícula urbana intramurs de la ciutat esdevé una eina més per a l'estudi de l'organització del territori. En tot cas cal insistir en la identificació actual de dues orientacions per a la ciutat: un eix tardorepublicà —avui definit entorn dels 31º E— establert a partir de la identificació de la retícula urbana (MACIAS, 2000), i un segon eix d'època altimperial —aproximadament 35º E— que articula les construccions del Concilium Provinciae dins de l'espai definit per l'antiga muralla republicana. Cal valorar aquestes dades per confrontar-les amb les retícules territorials recentment proposades perquè es tendeix a establir una relació de coetaneïtat entre transformacions i organització de l'*urbs* i de l'*ager* (cfr. PALET, 2003; ARRAYÀS, 2003). En aquest darrer treball es destaca «la coincidència existent entre els eixos del nostre cadastre centuriat (27º E) i el traçat del nucli urbà de Tarragona, que està fossilitzat en la xarxa actual de carrers de la part alta de la ciutat.» (2003, 45). S'afirma que els eixos cadastrals són de la segona meitat del segle II aC i no té en compte que l'orientació actual dels carrers de la part alta (35º E) és el resultat

Municipi: Sant Pere De Ribes – 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: cW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+TfdQBOLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
d'Arquitectes
alunya

de l'urbanisme medieval adaptat als eixos de l'antic Concilium Provinciae d'època flàvia. De tot això se'n pot concloure que la definició de la *forma* de Tàrraco és un procés que ja s'albira però que encara no s'ha acabat i la seva relació amb les trames rurals, així com la identificació de mòduls cadastrals, són de moment aspectes que s'han de desenvolupar amb cautela.

Allò que ara ens interessa és la definició del territori de Tàrraco com a espai residencial. Aquesta funció, pròpia per excel·lència de les ciutats, també es reproduí a menor escala en els nuclis rurals, però la presència d'estructures residencials no s'ha d'associar exclusivament a una *villa* romana. Cal tenir en compte la hipotètica existència en el territori tarraconense de nuclis de població més extensos anomenats pels romans, entre moltes maneres, *castella, fora, vici* o *conciliabulis* i que, en la investigació més recent, es qualifiquen d'*agglomération secondaire, insandiamenti minori* o *small towns*. També pensem en aquells establiments de dimensions més reduïdes associats al pas d'una *via*: *statio, mansio* o *mutatio*, que es podrien presentar de manera aïllada o bé com a part d'una *villa* o *praedium* (PONS, 1985).

Malauradament costa discernir arqueològicament entre l'àmplia tipologia existent d'assentaments rurals, circumstància ocasionada pel fet que encara no hi ha un coneixement profund de les diverses varietats d'assentament, no es disposa de prou excavacions globals en jaciments o àrees arqueològiques i també s'ha de reconèixer una certa tendència o inèrcia a identificar com a *villa* qualsevol assentament de fora de la ciutat. Aquestes incerteses són pròpies del nivell d'investigació deficitari actual sobre l'*ager Tarraconensis*. Es coneixen nombrosos assentaments rurals però pocs són els nuclis que han estat objecte d'intervencions arqueològiques intensives. S'han dut a terme actuacions de prospecció però sense corroboració de treball de camp (CARRETÉ [*et al.*], 1995). Passa el mateix amb algunes de les traces cadastrals proposades. Recentment s'ha elaborat una extensa síntesi sobre l'evolució de territori de Tàrraco (ARRAYÀS, 2002), però en alguns casos s'ha emprat com a document històric jaciments escassament estudiats des del punt de vista arqueològic. Finalment manca una catalogació de les orientacions geogràfiques de tots els assentaments rurals. Aquest aspecte és vital de cara a la inclusió en les xarxes territorials que avui es proposen, tot veient com en les fases arquitectòniques inicials de molts jaciments, aquelles tradicionalment interpretades com a assentaments agrícoles de població iberoromana, es defineixen orientacions arquitectòniques que perduren en fases constructives posteriors.

Per aquests motius actualment considerem difícil definir un comportament global per a aquesta àrea geogràfica, i més si tenim en compte la variabilitat dels assentaments rurals existents entorn de Tàrraco, els quals, avui en dia, continuarem denominant assentaments agrícoles o *villae*.

La cronologia

És obvi que el *territorium* de Tàrraco —l'antiga Cessetània ibèrica— sempre ha estat un espai de residència, perquè aquesta activitat és inherent a l'explotació dels recursos agrícoles efectuada molt abans de l'arribada de Roma. La diferència amb les societats preromanes fou el nivell de desenvolupament econòmic que permeté la manifestació de noves pràctiques i hàbits culturals que requerien espais arquitectònics específics. Aquesta és en essència la raó de la *pars urbana* d'una *villa* romana. Així, doncs, la proliferació d'espais residencials i de lleure és un fet propi de la implantació de les *villae* d'inspiració itàlica vinculades a una explotació intensiva dels recursos naturals i a una concentració més gran de la propietat de la terra. Aquest nou model arquitectònic i de propietat comença a imposar-se cap a la segona meitat del segle I aC, preferentment cap al canvi d'era. En alguns casos es tracta de nous assentaments i en altres s'observa una relació de proximitat o bé una continuïtat respecte a estructures anteriors que presentaven unes característiques més pròpies d'assentaments agrícoles.

En destaquem la vil·la dels Munts, propietat d'un duumvir a mitjan segle II dC i que, durant els segles I i II fou objecte d'importants activitats de monumentalització de cara a la definició d'espais residencials i de representació (TARRATS [*et al.*], 2000). La vil·la de Centcelles ha estat

Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: eW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdKVVK91pe0DU+TfdQBOLWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
d'Arquitectes
lunya

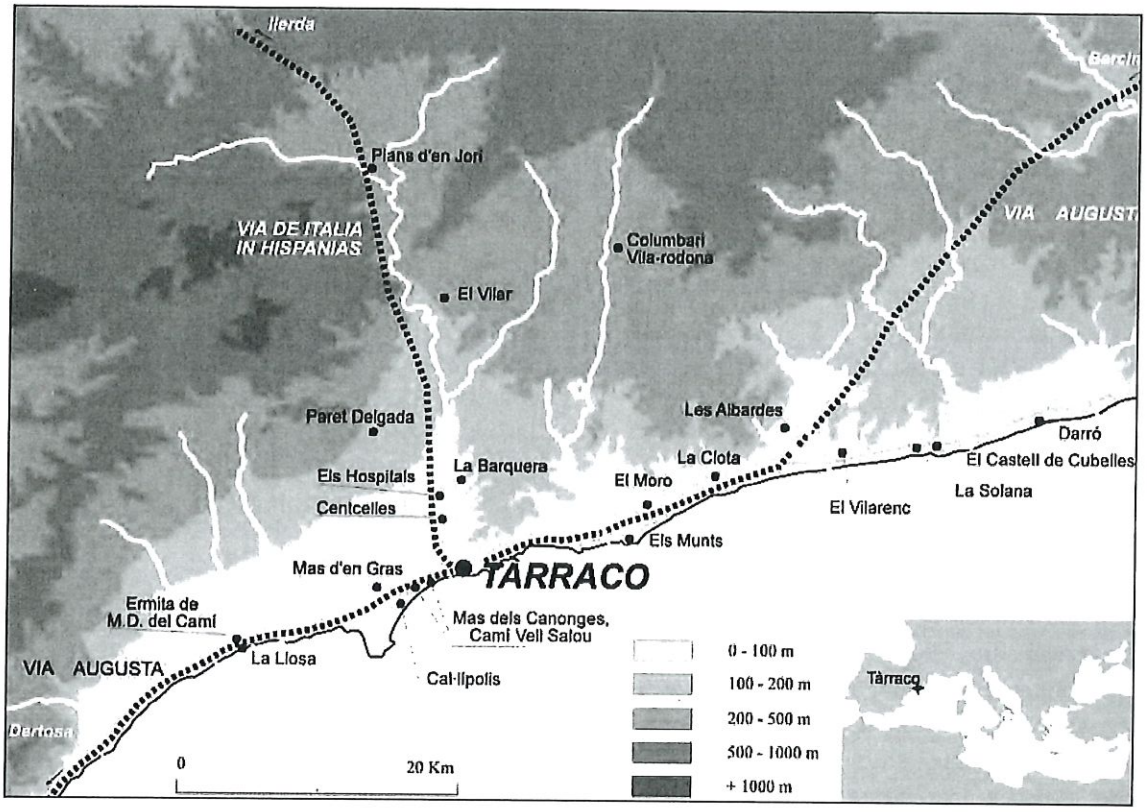

Figura 1. Situació de les principals vil·les residencials al territori de Tarraco.

datada entorn al segle II-I aC, si bé no serà fins al segle I-II dC quan assolirà el seu màxim desenvolupament (HAUSCHILD i ARBEITER, 1993). A la vil·la de Cal·lípolis es documenten restes ceràmiques tardorepublicanes i es constata una primera fase arquitectònica al segle I dC. És al final del segle II dC quan es produí l'eclosió urbana del jaciment i es va definir una gran vil·la articulada entorn d'un pati central i amb un extens conjunt termal (MACIAS, 2000a). La vil·la de Mas d'en Gras fou construïda a la segona meitat del segle I dC, tot i que presenta un antecedent tardorepublicà de caire indeterminat però amb elements arquitectònics de tradició itàlica (un darrer treball a JÀRREGA, 2003). La vil·la dels Hospitals, localitzada al recinte de Repsol Química, presenta antecedents d'època republicana, activitats constructives entre canvi d'era i la primera meitat del segle I i una eclosió urbana al final del segle II aC (MACIAS i MENCHON, en premsa). La vil·la romana del Moro constitueix un dels casos més interessants i més ben coneguts. Construïda a la segona meitat del segle I aC, ja disposava d'un conjunt termal i, per motius que es desconeixen, fou objecte d'una reedificació completa al segon quart del segle I dC (REMOLÀ, 2003). La vil·la romana de la Llosa presenta evidències arquitectòniques del segle I aC, i les fases arquitectòniques principals són del segon quart del segle I dC i d'un moment indeterminat del segle II dC; en aquest darrer moment s'hi afegí un conjunt termal (DA, 2001). Altres vil·les han estat recentment descobertes o revisades i se n'ha obtingut dades que, per la puntualitat de les actuacions, haurien de corroborar-se amb treballs més extensos. A l'entorn del poblat ibèric del Vilar recentment s'ha documentat una possible vil·la amb antecedents de finals del segle II aC i consistents en rebuigs d'un forn amfòric que elaborava imitacions d'àmfora grecoitàlica. No es coneixen estructures residencials d'entitat si bé presenta un petit *balneum* de la segona meitat del segle I dC (ADSERIAS i RAMON, 2004). A Riudoms s'ha localitzat un altre cas del segle I dC amb un conjunt termal del finals d'aquesta centúria (AROLA i BEA, 2004). A l'assentament de la Clota s'hi ha identificat un assentament d'època tardorepu-

Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: cW575BX7C0L3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldiXVK91peODU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
d'Arquitectes Llumyà

blicana més un forn de mitjan segle I dC (VILASECA i CARULLA, 1998). Altres informacions apunten la convivència d'aquestes restes amb estructures residencials. Hi hem d'afegir els nous jaciments del Camí Vell de Salou i del Mas dels Canonges a Tarragona i el de Plans d'en Jori a Montblanc (ADSERIAS [*et al.*], 2000 i 2001).

A l'àrea nord-oriental del territori hi trobem la vil·la de Darró, edificada en època augustal, i el Vilarenc, edificada a final del segle I i amb un precedent tardorepublicà (LÓPEZ [*et al.*], 2002; REVILLA, 2000). També consten precedents tardorepublicans i activitats constructives romanes del segle I aC a la Vil·la de les Albardes, a l'entorn d'Alorda Park i a sota del castell de Cubelles (MORER [*et al.*], 1997; POU [*et al.*], 1993; LÓPEZ MULLOR [*et al.*], 2004).

D'aquestes dades s'extreu una primera fase d'implantació de *villae* entorn de mitjan segle I aC. Aquest fet obeeix al desenvolupament de Tàrraco des de la seva «refundació urbana» de finals del segle II aC i a l'increment de la població itàlica, tot definint una fase primerenca quant a la implantació de *villae* i de *balnea* privats. Amb els indicis actuals s'ha proposat que els primers assentaments s'establissin entorn del trajecte de la Via Augusta (el Vilarenc, Mas d'en Gras i el Moro). Es posaria així de manifest una ocupació costanera anterior a la de les planes interiors articulades al voltant de la via *De Italia in Hispanias* (cfr. JÁRREGA, 2000). Creiem que aquesta hipòtesi s'haurà de confirmar amb nous treballs.

Aquest fenomen s'incrementà a partir de l'època augustal i durant tot el segle I dC. La proliferació de *villae* i de centres terrissaires així com els nous prototipus amfòrics i els seus segells epigràfics són una prova d'aquest canvi territorial i econòmic (darreres aportacions a JÁRREGA, 1998, i MASSÓ, 1998). No es poden dissociar d'aquest procés una nova immigració itàlica al nord-est peninsular així com una possible *deductio* a Tàrraco (RUIZ DE ARBULO, 2002) i, fonamentalment, la progressió jurídica i econòmica de la ciutat com a nova *colonia* i capital de la *Hispania Tarraconensis*. A partir de l'època augustal es consolidà l'expansió extramurs i s'inicià el procés de monumentalització imperial així com de consolidació del port de Tàrraco (MACIAS, 2004, p. 161-171).

En aquest context econòmic favorable és freqüent la presència d'espais residencials integrats en vil·les, si bé la presència de recintes clarament residencials —amb *balnea*, *cubicula*, *oecus*, programes decoratius, etc.— sembla que respon a una època lleugerament posterior, a partir de mitjan segle I dC i, fins i tot, en alguns casos és més característic del segle II dC. També la presència d'àmbits termals constitueix una constant en la majoria dels assentaments i és una característica més pròpia de finals del segle I i de tot el segle II dC (Munts, Cal·lípolis, la Llosa, etc.). Aquest fet reflecteix la generalització d'un costum i un avanç tècnic característic del segle II dC i ja constatat a la resta d'Hispània (GARCÍA ENTERO, 2001; REIS, 2004). L'extensió d'aquests conjunts termals és, a excepció dels Munts, de petites dimensions i es caracteritzen per disposar els àmbits calefactats i els de temperatura ambient de manera contigua, de manera que és difícil diferenciar estances de transició com ara el tepidari. Són esquemes racionals amb les dimensions d'un establiment privat i que en alguns casos perduren en èpoques avançades.

L'abandó de les vil·les és un fet heterogeni i trobem assentaments que s'abandonen amb anterioritat a la crisi del segle III; altres pateixen canvis a final del segle III, unes al segle V i, finalment, alguns assentaments presenten evidències d'ús fins al final del període visigòtic. Casos que cal destacar són els de Centcelles o la vil·la dels Hospitals, on trobem reformes arquitectòniques significatives en època tardana (HAUSCHILD i ARBEITER, 1993; MACIAS [*et al.*], 1997, respectivament). Un altre exemple en aquest sentit és la fase tardana dels Munts (GARCÍA [*et al.*], 1999). Si bé pot considerar-se que la majoria de les evidències tardanes foren extretes durant les excavacions del *Museo Arqueológico Provincial* als anys setanta i de les quals no ens consta informació científica directa; la descoberta recent d'una extensa necròpolis, de més de 180 enterraments i amb evidències ceramològiques i datacions C-14 compreses entre els segles IV i VII dC, plantegen l'existència d'un extens hàbitat en aquest indret. A més, en aquest indret es localitzen exemplars ceràmics de cronologia molt tardana (OTIÑA, 2005). Cal plantejar-se, tant per cronologia, extensió funerària com pel context històric, si aquest nucli podria tractar-se

Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Hash: cW575BX7C0L3gIIZ5rOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVk91pe0DU+TfdQ8OLWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
d'Arquitectes Lluny

© COTA ZERO n. 20, 2005. Vic, p. 78-86 ISSN 0213-4640. **DOSSIER**

d'una aglomeració humana rural més extensa que no pas un establiment tipus vil·la i de caire unifamiliar.

Amb tot això encara és prematur cercar interpretacions històriques globals que expliquin aquests processos i costa discernir entre comportaments específics o pautes homogènies. A més, tot i que ara comencem a precisar la gènesi d'estructures rurals tipus *villae*, encara és una incògnita la definició de les pautes de desaparició dels espais estrictament residencials dels nuclis agraris. La vil·la de Cal·lípolis disposa d'un *balneum* que es manté, amb successives contraccions i restriccions, en ús com a mínim fins al segle VI. Malgrat aquests casos que podem qualificar d'esporàdics, l'aparença dels nuclis tardoantics recorda més aviat els assentaments d'època tardorepublicana, on es prioritzen els espais de caire productiu per sobre dels exclusivament residencials (cfr. CHAVARRIA, 1998). En tot cas, amb un tret distintiu, la proximitat o la convivència entre àrees en ús i recintes funeraris que sovint aprofitaren estances o sectors abandonats de la vil·la (cfr. MACIAS [*et al.*], 1999). Finalment, un altre aspecte insuficientment abordat actualment és la incidència dels centres culturals cristians en el manteniment del poblament tardà. En aquest sentit, la constatació d'elements d'escultura arquitectònica en indrets com el Santuari de Paret Delgada a la Selva del Camp o a la vila d'Alcover (MUÑOZ [*et al.*], 1995), són elements indiciaris de parròquies rurals que, de ben segur, devien constituir elements d'aglutinació rural amb una incidència que, en el cas que ens ocupa, podria arribar fins a la reocupació d'època medieval. Sobre aquest sentit cal recordar les disposicions del Concili Provincial de Tarragona (516) sobre les esglésies rurals (MUÑOZ, 2001).

Els assentaments: situació i formes

Aquest és l'aspecte més deficitari de la investigació actual perquè per a l'estudi de la forma d'aquests espais residencials disposem d'escasses vil·les excavades profusament i amb suficients indicis per a la valoració de la disposició i l'evolució urbana. Els casos més ben coneguts són Cal·lípolis, la Llosa, el Moro, el Vilarenc, Plans d'en Jori i els Munts. Altres jaciments disposen de propostes restitutives que caldria ratificar arqueològicament o bé requereixen més treballs arqueològics, per exemple, Centcelles, Paret Delgada a la Selva del Camp o la vil·la de les Cavalleries a Vallmoll. Els assentaments territorials es poden analitzar des de diferents factors i sempre s'ha de tenir en compte que en la majoria dels casos no disposem d'un coneixement absolut de la totalitat del nucli rural. Així podem diferenciar els nuclis a partir de la seva ubicació geogràfica, la seva forma arquitectònica i la seva funcionalitat.

El territori tarraconense estigué travessat per dos eixos fonamentals: la *Via Augusta* i la *Via de Italia in Hispanias*. Ambdues confluïen a la ciutat de Tàrraco. La primera transitava paral·lelament a la línia de costa i era la continuïtat d'un antic camí preromà. La segona seguia la conca del riu Francolí cercant les terres lleidatanes i també era una ruta natural, però en aquest cas no ens consten referències d'una utilització preromana. Des d'aquestes vies es devia articular una xarxa de camins que devia conduir als diferents assentaments de l'*ager*. Les evidències arqueològiques actuals indiquen una intensa ocupació residencial entorn d'aquestes vies i es pot qualificar de menor la constatació arqueològica en les àrees més allunyades dels eixos. Creiem que aquesta «realitat arqueològica» distorsiona l'ocupació real del *territorium* tarraconense, perquè la continuïtat d'aquests eixos (actualment Via Augusta = N-340 i Via Tàrraco/Ilerda = N-240) ha propiciat històricament la implantació de nuclis medievals que han arribat fins als nostres dies. Així, doncs, es produeix una més gran transformació i urbanització contemporània que, conseqüentment, genera més localització i documentació de jaciments arqueològics. Per aquest motiu són nombroses les vil·les romanes localitzades entorn de la Costa Daurada i també seguint l'eix de penetració cap a l'interior. A més, determinats municipis ubicats entorn d'aquests eixos han afrontat o impulsat recentment la recerca arqueològica per tal de potenciar-ne l'oferta turisticocultural. Aquesta realitat qüestiona l'afirmació d'una concentració més gran de vil·les a la costa i entorn de Tàrraco (CARRETÉ [*et al.*], 1995, p. 275). Creiem més aviat que es tracta d'un coneixement científic desigual.

Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Hash: cW575BX7C0L3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVk91pe0DU+Tf6Q8OLWWhPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
d'Arquitectes Catalunya

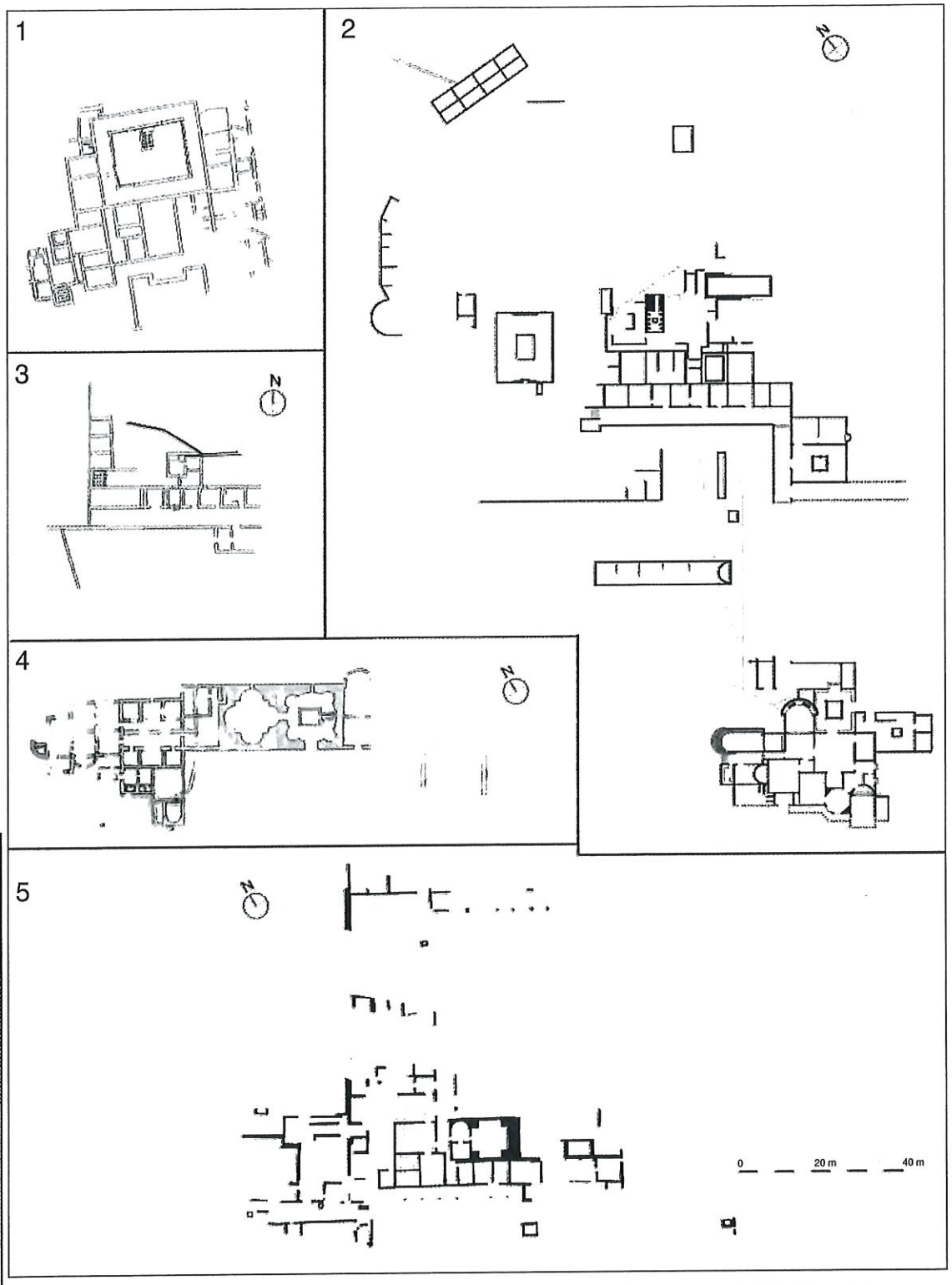

Figura 2. Plantes de les vil·les més conegudes de l'*ager* Tarraconensis: **1** El Moro (REMOLÀ, 2003), **2** Els Munts (TARRATS [*et al.*], 2000), **3** La Llosa (DA, 2001), **4** Centcelles (HAUSCHILD i ARBEITER, 1993), **5** Cal·lípolis (MACIAS, 2000a).

Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: eN575BX7COL3gilZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: ldkVVK91peODU+TfdQBOLWNHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
d'Arquitectes
lunya

Les dades avui disponibles ens permeten diferenciar entre tres tipus d'assentament en funció de la seva posició geogràfica: vil·les marítimes, litorals i vil·les d'interior. Entenem com a vil·la marítima aquella que està situada just a la costa i en què el programa arquitectònic preveu

la construcció de recintes que interactuen amb el mar. El cas paradigmàtic és la vil·la dels Munts, on es documenten possibles restes de banys a la mateixa platja. També hi podríem incloure els casos de Cal·lípolis, la Llosa i potser Darró, tot i que les excavacions efectuades encara no han reflectit una relació directa amb el mar.

L'arquitectura de la vil·la dels Munts s'adaptà al turó costaner on es troba, amb nombroses cisternes de retenció d'aigua i amb una clara disposició geogràfica condicionada per la trajectòria solar i el pendent orogràfic. Destaquem que l'àrea residencial principal s'articula entorn d'un pati de grans dimensions. És una disposició urbana present en vil·les marítimes i que sembla que s'inicia a la península itàlica, entorn de mitjan segle I aC, però que és més característica del segle II dC i la primera meitat del següent (LAFON, 2001). És una solució que també constatem a Cal·lípolis o en els casos itàlics d'Alba Docilia, Varignano Vecchio (LAFON, 2001, fig. 53 i 54). En aquest tipus és característica la presència d'un corredor perimetral com a eix de distribució. Als Munts aquesta funció la fa la galeria semienterrada —l'anomenat criptopòrtic— que a la vegada porta a altres galeries o passadissos de circulació. Aquest corredor *ambulatio* és el nexe d'unió de les diferents parts de la vil·la. Així, en el cas d'Altafulla hi diferenciem una ala composta de *cubicula* i una altra amb diferents espais de representació. En el cas de les termes, l'envergadura i l'extensió del conjunt termal que aquí es conserva determina la construcció d'un edifici aïllat, però comunicat a partir dels eixos desenvolupats des de la *pars urbana*.

A Cal·lípolis veiem com una de les ales de la vil·la, la més meridional i propera al mar, és ocupada íntegrament pels banys. En canvi, tant a la Llosa com a Centcelles, on els conjunts termals són de dimensions menors, els *balnea* s'ubiquen preferentment a prop de les cantonades i amb els *praefurnia* a l'exterior de l'edifici. La identificació funcional de les estances residencials també és un aspecte difícil de resoldre. En el cas dels Munts els indicis apunten a la presència de *cubicula* i un *oecus*, però malgrat el bon nivell de conservació hi ha altres recintes de difícil interpretació. Quant a la Llosa i Cal·lípolis, la identificació és més complexa. Fins i tot en el primer cas s'ha recuperat la decoració arquitectònica i mobiliària d'un possible *triclinium*, però es desconeix en concret quina estança devia ser. No obstant això, és una constant el fet d'arrenglerar les estances de la *pars urbana* entorn del pati, mentre que les estructures de caràcter més productiu s'ubiquen en una segona línia o bé a l'exterior de l'edifici principal. En el cas de la Llosa cal destacar, tot ocupant una ala de l'edifici i demostrant una pràctica arquitectònica habitual, la presència d'un corredor de façana.

Amb tot això veiem que la distribució d'àreas residencials entorn d'un pati de grans dimensions és una solució urbanística freqüent i lògica per criteris d'il·luminació, visualització i ventilació. Així sembla que es repeteix aquest esquema en les vil·les marítimes de Cal·lípolis, la Llosa i en els casos interiors de Centcelles, Plans d'en Jori i probablement el de Paret Delgada. Aquest model és característic de les vil·les de grans dimensions on la seva forma és conseqüència de la perllongació dels extrems de la vil·la a més d'una diferenciació funcional entre els diferents recintes. És un model freqüent arreu de l'Imperi i que el podem trobar a Vilauba, Pedrosa de la Vega, vil·la Fortunatus, etc. L'única i principal excepció a aquest model la constitueix l'assentament del Moro a Torredembarra, que marca clares diferències quant a la cronologia, el model termal i la planta arquitectònica. Potser és un cas que reflecteix una clara influència itàlica primerenca, a partir de l'establiment d'un propietari nouvingut que fixà una residència de camp propera a Tàrraco.

Vil·les litorals serien aquelles que estan pròximes a la costa, tot i que és difícil precisar una distància per diferenciar-les de les marítimes. En tot cas la inconnexió entre l'assentament rural i el mar és un altre criteri distintiu. En aquest conjunt hi inclouríem nombroses vil·les, a causa de la relació de proximitat amb la via Augusta. Així tindríem la vil·la del Moro a Torredembarra, possible vil·la a l'ermita del Camí de Cambrils, les vil·les del Mas de Canonge, del Vilarenc, el Camí Vell de Salou, etc. Cap a l'interior la localització d'assentaments resulta més escassa, però es tracta d'una circumstància ocasionada per un dèficit de coneixement i d'actuació. Així, als casos ja coneguts de Centcelles a Constantí, els Hospitals al Morell, Paret Delgada a la Selva del Camp, el Vilar a Valls, les Cava-

Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Hash: cN575BX7C0L3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVK91pe0DU+TfdQ8OLWWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
d'Arquitectes de Catalunya

lleries a Vallmoll, Plans d'en Jori a Montblanc, etc., hi hauríem d'afegir la nombrosa informació continguda en l'Inventari de Patrimoni Arqueològic de Catalunya i en les publicacions locals efectuades per estudiosos dels diferents pobles del Camp de Tarragona (v. KEAY, 2004, fig. 64).

Abstract

Rural settlements as residential buildings: the case study of Tàrraco territorium

The *Ager Tarraconensis* should be considered one of the most occupied rural area of *Hispania Tarraconensis*. This paper is a synthesis based on present knowledge of the different villas and establishments that have been excavated. Existing deficiencies in present investigation and the absence of intensive archaeological excavation and of global studies are highlighted. These circumstances make it difficult to elaborate on general interpretation, but it does not prevent definition and reflection of the chronological guidelines of the process of territorial transformation as well as the relation of the main characteristics of the residential buildings of each Roman villa.

Resumen

Los asentamientos rurales como espacios de residencia: el ejemplo del territorium *de Tarraco*

El *Ager Tarraconensis* debe considerarse una de las áreas rurales más ocupadas de la *Hispania Tarraconensis*. Este artículo realiza una breve síntesis sobre el conocimiento actual de las diferentes villas y asentamientos que han sido excavados. Se ponen de manifiesto las carencias existentes en la investigación actual y la ausencia de excavaciones arqueológicas intensivas y de estudios globales. Estas circunstancias dificultan la elaboración de interpretaciones generales, pero ello no impide la definición y reflexión sobre las pautas cronológicas de este proceso de transformación territorial, así como una relación de los principales rasgos de los edificios residenciales de cada villa romana.

Emplaçament: De Montgros, 9
Municipi: Sant Pere De Ribes - 08810 Can Ramonet
Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Hash: eWS75BX7COL3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: lblkVVG1peDDU+TfdQ8OLWNHPDQ=
Ref: COAC-201500405 1-132753-01
Expedient: 201500405 1 Data: 03-12-2015
d'Arquitectes
lunya

Referències bibliogràfiques

ADSERIAS, E.; RAMON, E. (2004). «La vil·la romana del Vilar (Valls, Alt Camp)». *Quaderns de Vilaniu* [Valls (Tarragona)], núm. 45, p. 5-18.

ADSERIAS, M.; MORER, J.; RIGO, A. (2000). «La vil·la dels Plans d'en Jori (Montblanc, Conca de Barberà)». *DAC* [Tarragona], núm. 3 (*Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana*), p. 199-206.

ADSERIAS, M.; GARCÍA, M.; TEIXELL, I. (2001). «Noves troballes d'època romana a l'entorn de Tàrraco: les *villae* del Mas dels Canonges i del Camí Vell de Salou (Tarragona, Tarragonès)». *Butlletí Arqueològic* [Tarragona], núm. 23, p. 213-247.

ARIÑO, E.; GURT, J. M.; PALET, J. M. (2004). *El pasado presente. Arqueología de los paisajes en la Hispania romana.* Barcelona; Salamanca.

AROLA, R.; BEA, D. (2004). «La vil·la romana de l'Hort del Pelat (Riudoms, Baix Camp)». *Butlletí Arqueològic* [Tarragona], núm. 24, p. 75-95.

ARRAYÀS, I. (2002). *Morfologia històrica del* territorium *de Tàrraco en època tardorepublicana romana o ibèrica final (ss. III-I aC): cadastres i estructures rurals.* Tesi doctoral presentada a Bellaterra.

ARRAYÀS, I. (2003). «El Territorium de Tarraco en època tardorepublicana romana (ss. III-I aC)». *Butlletí Arqueològic* [Tarragona], núm. 25, p. 25-55.

CARRETÉ, J. M.; KEAY, S.; MILLET, M. (1995). «A Roman provincial capital and its Hinterland. The survey of the territoriy of Tarragona, Spain, 1985-1990». *Journal of Roman Archaeology*, núm. 15. Ann Arbor.

CHAVARRÍA, A. (1998). «Els establiments rurals del llevant de la Tarraconese durant l'antiguitat tardana: transformacions arquitectòniques i funcionals». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* [Girona], núm. 39, p. 9-30.

DA (2001). *La vil·la romana de la Llosa. 10 anys d'investigació arqueològica.* Cambrils (Tarragona).

DÍAZ, M.; MACIAS, J. M.; TEIXELL, I. (en premsa). «Intervencions al carrer Sevilla núm. 12-14. Noves dades per a l'evolució urbana del "casc antic" de Tàrraco». *Butlletí Arqueològic* [Tarragona], núm. 26.

DOMINGO, J.; FIZ, I.; MAR, R.; RUIZ DE ARBULO, J. (2004). «Programas arquitectónicos de época augustea y flavia en Tárraco». *La decoración arquitectónica en las ciudades romanas de Occidente* (Cartagena 2003). Cartagena, p. 69-81.

GARCÍA ENTERO, V. (2001). *Los Balnea de las Villae hispanorromanas. Provincia Tarraconense.* Madrid.

GARCÍA, M.; MACIAS, J. M.; TEIXELL, I. (1999). «Necròpolis de la vil·la dels Munts». Dins: *Del romà al romànic. Història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X.* Barcelona: Enciclopèdia Catalana, p. 278-279.

HAUSCHILD, T.; ARBEITER, A. (1993). *La vil·la romana de Centcelles.* Barcelona.

JÀRREGA, R. (1998). «La producció amforal romana del camp de Tarragona. Estat de la qüestió». *El vi a l'antiguitat. Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental. 2n Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana.* Badalona, p. 430-437.

JÀRREGA, R. (2000). «El poblament rural i l'origen de les *villae* al nord-est d'Hispania durant l'època romana republicana (segles II-I aC)». *Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Castelló* [Castelló de la Plana], núm. 21, p. 271-301.

JÀRREGA, R. (2003). «Les ceràmiques romanes de la vil·la de Mas d'en Gras (Vila-seca, Tarragonès)». *Butlletí Arqueològic* [Tarragona], núm. 25, p. 107-170.

KEAY, S. (2004). «"El Territorio", Tarragona. Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tarraco». *Las Capitales Provinciales de Hispania* [Roma], núm. 3, p. 97-109.

LAFON, X. (2001). *Villa Maritima. Recherches sur les villas littorales de l'Italie Romaine (IIIe siècles av. J.-C/ IIIe siècle ap. J.-C).* BEFAR 307. Roma.

LÓPEZ, A.; CAIXAL, A.; FIERRO, X. (2004). «Resultats de la recerca arqueològica a la vil·la romana i al Castell de Cubelles». Dins: *Actes de les Jornades d'Arqueologia i Paleontologia 2001. Comarques de Barcelona 1996-2001.* Volum II. Barcelona, p. 458-488.

LÓPEZ, A.; FIERRO, J.; RIERA, M.; SUAU, L. (2002). «Les excavacions a Darró (Vilanova i la Geltrú, Garraf) entre 1996 i 1998». Dins: *Tribuna d'Arqueologia 1998-1999.* Barcelona, p. 175-209.

MACIAS, J. M. (2000*a*). «La vil·la romana de Cal·lípolis (Vila-seca, Tarragonès)». *Documents d'Arqueologia Clàssica* [Tarragona], núm. 3 (*Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana*), p. 207-222.

MACIAS, J. M. (2000*b*). «L'urbanisme de Tàrraco a partir de les excavacions de l'entorn del Fòrum de la ciutat». *DAC* [Tarragona], núm. 3 (*Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana*), p. 83-106.

MACIAS, J. M. (ed.) (2004). *Les termes públiques de l'àrea portuària de Tàrraco. Carrer de Sant Miquel de Tarragona.* Tarragona: Documenta 2, ICAC.

MACIAS, J. M.; MENCHÓN, J.; MUÑOZ, A. (1999). «Món funerari del territori de Tàrraco». *Del romà al romànic. Història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X.* Barcelona: Enciclopèdia catalana, p. 275-278.

MACIAS, J. M.; MENCHÓN, J. J.; PUCHE, J. M.; REMOLÀ, J. A. (1997). «Nous contextos ceràmics del segle IV i l'inici del V a la província de Tarragona». *Arqueomediterrània* [Barcelona], núm. 2 (*Taula rodona: «Contextos ceràmics d'època romana tardana i de l'alta edat mitjana (segles IV-X)», Badalona, 1996*), p. 153-178.

MACIAS, J. M.; MENCHÓN, J. J. (en premsa). *L'assentament romà dels Hospitals (el Morell, Tarragonès).* Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

MASSÓ, J. (1998). «Dades sobre la producció d'àmfores de vi romanes en el sector occidental del Camp de Tarragona». Dins: *El vi a l'antiguitat. Economia, producció i comerç al Mediterrani Occidental. 2n Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana.* Badalona. P. 283-287.

MUÑOZ, A. (2001). *El cristianisme a l'antiga Tarragona. Dels orígens a la incursió islàmica.* Tarragona.

MUÑOZ, A.; MACIAS, J. M.; MENCHÓN, J. J. (1995). «Nuevos elementos decorados de arquitectura hispano-visigoda en la provincia de Tarragona». *Archivo Español de Arqueología* [Madrid], núm. 68, p. 293-302.

OLLÉ, A.; VALLVERDÚ, J. (2000). «Excavació de noves estructures a la vil·la romana de Paret Delgada (la Selva del Camp, Baix Camp)». *DAC* [Tarragona], núm. 3 (*Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana*), p. 223-229.

OTIÑA, P. (2005). *La vil·la romana dels munts. (Altafulla): excavacions de Pedro Manuel Berges Soriano.* Reus (Tarragona). (Col·lecció «Biblioteca Tàrraco d'Arqueologia»)

PALET, J. M. (2003). «L'organització del paisatge agrari al Penedès i les centuriacions del territori de Tàrraco: estudi arqueomorfològic». *Territoris antics a la Mediterrània i a la Cossetània oriental* (el Vendrell, 2001). Barcelona, p. 211-229.

PONS, J. (1985). «Propietats agràries d'itàlics a Catalunya: consideracions a l'entorn de les mansions de la Via Augusta que duen el sufix –ana». *Pyrenae* [Barcelona], núm. 21, p. 129-139.

REIS, M. P. (2004). *Las termas y balnea romanos de Lusitania.* Madrid.

REMOLÀ, J. A. (2003). «Les vil·les romanes del Moro (Torredembarra)». *Butlletí Arqueològic* [Tarragona], núm. 25, p. 57-87.

REVILLA, V. (2000). «La villa de El Vilarenc (Calafell, Tarragona): arquitectura y organización espacial de un fundus del territorio de Tarraco». *DAC* [Tarragona], núm. 3 (*Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana*), p. 257-273.

RUIZ DE ARBULO, J. (2002). «La fundación de la colonia Tárraco y los estandartes de César». *Valencia y las primeras ciudades romanas de Hispania.* València, p. 137-156.

TARRATS, F.; MACIAS, J. M.; RAMON, E.; REMOLÀ, J. A. (2000). «Nuevas actuaciones en el área residencial de la villa romana de Els Munts (Altafulla, Ager Tarraconensis)». *Madrider Mitteilungen* [Maiz], núm. 41, p. 358-379.

VILASECA, A.; CARULLA, A. (1998). «L'assentament romà de la Clota, Creixell, Tarragonès. El poblament rural al nord-est del Tarragonès en el context del canvi d'era». *CITERIOR 2. Revista d'Arqueologia i Ciències de l'Antiguitat* [Tarragona], p. 189-201.

Josep M. MACIAS I SOLÉ actualment és investigador de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i ha centrat bona part de la seva trajectòria en l'arqueologia professional de la ciutat i el territori de Tarragona. Ha dirigit excavacions arqueològiques en nombroses vil·les de l'*ager* Tarraconensis: Cal·lípolis, els Munts, la Llosa, etc.

Arquitectes: GARCIA GIL, JOSEP ORIOL
FERNÁNDEZ CERVILLA, EMILIO
MARCUERQUIAGA RUIZ DE ALDA, NICOLÁS
Clients: CAPRONOVEN S.L.
Expedient: 2015004051 Data: 03-12-2015
Hash: bN575BX7C0L3gIIZ5rtOFmSu2Lc=
Hash COAC: IdkVVX91peODU+TRdQ8OLWHPDQ=
Ref: COAC-2015004051-132753-01
d'Arquitectes
tlanya

L'EXCAVACIÓ DE LA VIL·LA ROMANA DEL BOSQUET (SANT PERE DE RIBES)

JOSEP BOSCH I ARGILAGÓS
JOSEP MIRET I MESTRE

El febrer de 1984 les obres de la variant de la carretera C-246 obligaren a fer una excavació d'urgència a la vil.la romana del Bosquet. L'excavació posà al descobert diverses instal.lacions destinades a l'elaboració de vi, compostes de quatre dipòsits i un magatzem on fermentava el most dins de grans tines de ceràmica anomenades dolia.

En aquest treball hem intentat aproximar-nos al coneixement dels antics habitants de la vil.la: la base econòmica, les relacions de producció, etc. També ens hem plantejat la reconstrucció dels vestigis recuperats i una anàlisi territorial del que devia ser la zona explotada pel segment productor de la vil.la.

Nota: Al final d'aquest treball hem inclòs un glossari on podreu trobar el significat d'alguns termes tècnics que figuren en el text.

L'EXCAVACIÓ DE LA VIL·LA ROMANA DEL BOSQUET (SANT PERE DE RIBES)

1 - INTRODUCCIÓ

El jaciment arqueològic anomenat el Bosquet o l'Era dels Moros es troba situat dins del terme municipal de Sant Pere de Ribes (Garraf), sobre un contrafort de la serra d'en Conna. Les seves coordenades són 1º 49' 52" de longitud (meridià de Greenwich) i 41º 15' 5" de latitud. Es tracta d'un exemplar del tipus genèric de jaciment conegut com a vil·la romana.

Va ésser descobert l'estiu del 1979 en unes prospeccions efectuades per Magí Miret, que l'estudià en la seva tesi de llicenciatura, partint dels materials recollits en superfície (MIRET, M. 1983: 94-95).

Aquest jaciment tornà a ésser objecte d'atenció científica quan les obres de construcció de la variant de la carretera C-246, que passa pel lloc on hi havia el Bosquet, obligaren el Servei d'Aqueologia de la Generalitat de Catalunya a realitzar excavacions d'urgència, amb un pressupost assumit pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes, que foren dirigides per nosaltres durant els mesos de febrer i març de 1984.

Els nostres objectius, en començar l'excavació, eren la reconstrucció, datació i interpretació funcional dels vestigis, i el coneixement del

segment de la formació econòmico-social dels antics habitants de la vil·la, dins del marc conceptual dels esquemes del materialisme històric.

A l'hora d'escollir un mètode d'excavació i registre no hi ha una regla general. Són molts els factors que poden intervenir en la decisió. En funció del nostre judici i de la interpretació hipotètica de les unitats estratigràfiques feta abans de l'excavació, triàrem un mètode flexible i modificable davant la colla d'alternatives que es presentaren a mesura que avançaven els treballs.

El mètode d'excavació utilitzat al Bosquet inclou dues menes d'excavació: sondeig i excavació en extensió.

El sondeig es va utilitzar per delimitar el jaciment i per localitzar restes fora de l'àrea delimitada. L'excavació en extensió es va utilitzar per destapar la totalitat de les restes amb les quals explicar el complex excavat, avançant horitzontalment seguint les unitats estratigràfiques.

El mètode de registre va variar segons es tractés d'excavació de sondeig o en extensió. El registre de sondeig incloïa: descripció i secció de les capes estratigràfiques del sòl, fotografia, conservació del material separat per capes. El registre de l'excavació en extensió incloïa: omplir la fitxa d'unitat estratigràfica, dibuix de plantes i seccions, fotografies, posició del material. El registre de la posició dels materials variava segons la seva naturalesa. Dels elements com parets, paviments, retalls a la roca o fosses es registrava la seva posició en tres dimensions i es dibuixaven en planta i secció. Es registrava també en tres dimensions la posició d'aquells elements que en funció de la nostra interpretació de les unitats estratigràfiques podia tenir un significat. De la resta d'elements només es registrà la unitat estratigràfica a què corresponien.

2 - EL MEDI

2.1. Un marc teòric

No pensem, junt amb Pierre Gourou, que els fets humans tinguin una relació simple amb el seu fonament natural, de manera que s'expliquin directament per ell (GOUROU, P., 1973). Però creiem que el seu coneixement és rellevant perquè el fonament natural: 1) forma part de les condicions sota les quals les comunitats desenvolupen la seva activitat, i 2) és objecte d'aquesta activitat.

A causa d'aquesta rellevància considerem necessària la seva descripció.

Com David L. Clarke considerem que tota acumulació i ordenació d'informació pressuposa un marc teòric de referència, que, per tal que sigui vàlid, ha d'ésser exposat de manera explícita, ser flexible i no dogmàtic i estar en contrastació permanent amb la realitat (CLARKE, D.L., 1977). És per aquesta raó que ens hem plantejat la construcció i utilització d'un marc teòric que ens permetés de descriure el medi del jaciment estudiat.

Entenem el medi d'una comunitat com el conjunt de característiques i recursos potencials que estan correlacionats amb els llocs d'ocupació, producció i captació d'aquesta comunitat. Fruit d'aquesta correlació és el marc espacial en el qual es desenvolupa el segment de la formació econòmico-social (LULL, V., 1983).

Expressat així, el concepte de medi esdevé vague i excessivament ampli. Cal precisar els seus elements. Proposem els següents: 1) situació en el relleu de la zona, 2) alçada, 3) pendent, 4) accessibilitat, 5) visibilitat, 6) insolació, 7) exposició als vents, 8) presència d'aigua, 9) subsòl natural, 10) terres laborables i no laborables.

2.2. El medi del Bosquet

La descripció que presentem correspon al medi actual i no al medi de l'època romana. No teníem elements per precisar les diferències entre l'època antiga i l'actual. Per això aquestes dades han d'ésser utilitzades amb prudència i les afirmacions fetes hauran d'ésser contrastades en el futur amb dades més fidedignes.

Descrivim el medi del Bosquet en dos apartats: 1) medi del jaciment excavat, 2) medi del territori d'explotació del jaciment, entès com l'àrea que era accessible a l'explotació habitual dels habitants de la vil·la (FERNÁNDEZ, V. M., i RUIZ, G, 1984: 59). Cal matisar que el concepte de territori que utilitzem aquí ha d'ésser entès en sentit ecològic i no pas en sentit jurídic, com a sinònim de propietat. Des d'un punt de vista jurídic, el territori d'explotació del Bosquet podria incloure terres de la seva propietat i terres comunals.

2.2.1. El medi del jaciment excavat:

- Situació en el relleu de la zona: sobre la carena d'un contrafort de la serra d'en Conna, en una posició elevada respecte del relleu de la zona immediata i de la plana de Ribes.

- Alçada: entre els 75 i 78 metres sobre el nivell del mar.

- Pendent: sobre els 2 graus de pendent cap a l'est.

- Accessibilitat: fàcil per a persones, animals i vehicles de transport.

- Visibilitat: sobre uns 15 quilòmetres quadrats, amb una orientació principalment al NW, essent visible una bona part de la plan de Ribes.

- Insolació: durant tot el dia menys la primera hora del matí.

- Exposició als vents de mestral i de marinada.

- La presència d'aigua és nul·la.

- Subsòl natural: segons les zones apareix la roca mare, un manteli detrític o terres de color groc.

2.2.2. El medi del territori d'explotació: Per delimitar el territori d'explotació d'un jaciment es coneixen diversos mètodes, d'entre els quals n'hem triat tres que podien ésser aplicats al nostre cas a fi de poder contrastar els resultats. Els mètodes que hem utilitzat són: polígons de Thiessen, ajustament a límits definits i cercles al voltant del jaciment (per a exemples d'utilització, vegeu HODDER i ORTON, 1976). Aquests tres mètodes centren el territori al voltant del jaciment i en relació amb els jaciments veïns.

Els polígons de Thiessen es formen a través de línies situades a la distància mitjana entre el jaciment considerat i els seus veïns. Aquestes línies són perpendiculars al vector que uneix cada dos jaciments contigus.

Un segon mètode, possiblement més fiable però a la vegada més arbitrari, és l'ajustament a límits ben definits —carenes, torrents, rius, murs i camins antics, etc.— de territoris prèviament definits per altres mètodes.

Pel tercer mètode fet servir, al de cercles centrals el voltant del jaciment, es procedeix de la manera següent: es calcula la distància mitjana que separa el jaciment considerat dels seus veïns i amb aquesta dada ja es pot calcular la superfície del cercle resultant.

Aquests mètodes només poden ésser aplicats en aquelles zones que han estat prospectades de forma sistemàtica o almenys intensiva, ja que cal tenir un mínim de garanties que es coneixen els jaciment que limiten amb el considerat. D'altra banda, aquests jaciments han d'ésser coincidents cronològicament, almenys en un moment determinat.

En l'aplicació concreta al jaciment del Bosquet disposem d'unes prospeccions relativament intenses que permeteren descobrir diversos jaciments veïns al Bosquet i que foren estudiats per Magí Miret (MIRET, M., 1983). A continuació donem un breu resum de cada un d'aquets llocs propers on es coneixen vestigis antics (vegeu fig. 1):

El primer jaciment és la masia de la carretera, a 700 metres del Bosquet, en el qual es troben ceràmiques ibèriques i romanes i una sitja excavada a la roca al darrera de la casa. La major part dels materials recollits són altoimperials, però és probable la seva existència des del segle segon abans de Crist.

Les Torres, a 500 metres de la vil·la estudiada, es coneix sobretot per notícies de la troballa de murs soterrats (CARBONELL, J., 1948) i de tombes d'època incerta[1]. La prospecció superficial de moment només ha donat un fragment amorf de ceràmica sigil·lata, una ceràmica comuna i un fragment de molí.

Un tercer jaciment és la casa de les Pruelles, ja en terres de Sitges i a l'altra banda de la serra d'en Conna. Es coneixen nombroses ceràmiques. El jaciment té els seus inicis al segle IV aC i perdura fins a l'Alt Imperi. La distància en línia recta al Bosquet és de 1.100 metres.

Finalment tenim ca la Blanca, també en terme de Sitges, a 1.300 metres de distància, on s'han recollit superficialment diversos fragments de tègula, àmfora, sigil·lata i ceràmica comuna (CASANOVA, S., 1979).

Si apliquem els polígons de Thiessen al nostra cas concret es defineix un quadrilàter irregular de 94 hectàrees d'extensió (fig. 1, línia de punt i ratlla). Si sobreposem aquest quadrilàter al mapa geològic de la zona, podem dividir aquest territori en dues grans categories: al quater-

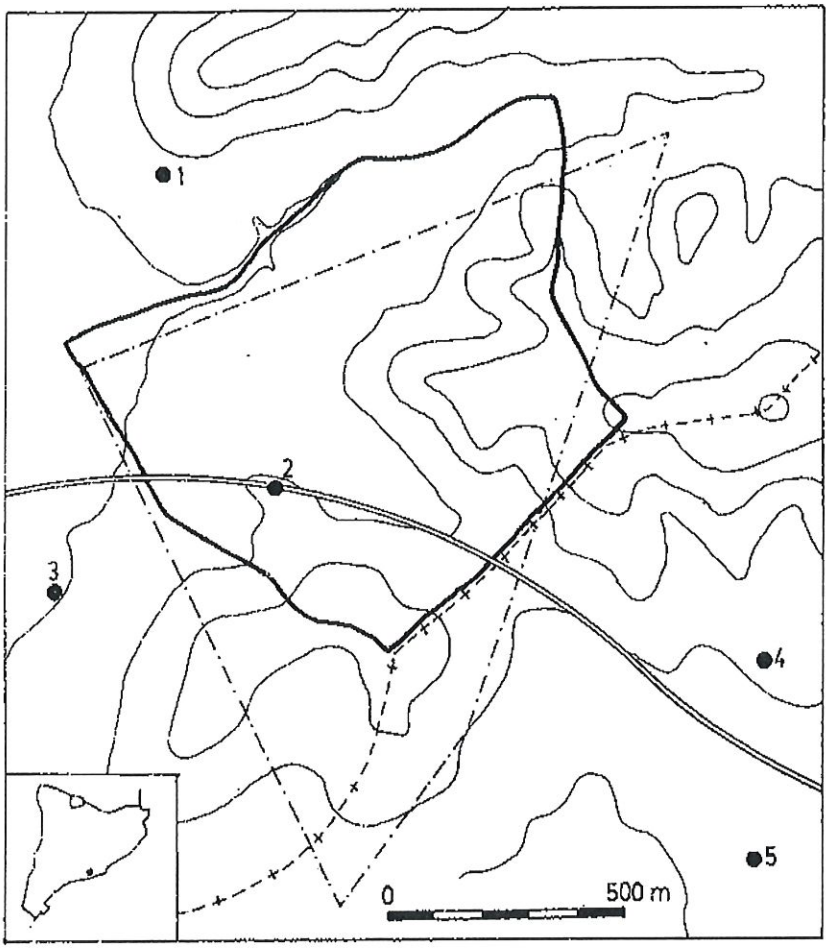

Figura 1: Mapa de situació de la vil·la romana del Bosquet i dels jaciments veïns. En línia gruixuda, àrea d'influència de la vil·la segons l'ajustament a límits naturals. En línia de punt i ratlla, polígon de Thiessen. En línia de creu i ratlla, límit actual entre els termes municipals de Ribes i de Sitges. Línia doble, carretera nova. Jaciments: 1) Masia de la Carretera, 2) El Bosquet, 3) Les Torres, 4) Casa de les Pruelles, 5) Ca la Blanca.

nari, que representa l'àrea potencialment conreable, i el cretàcic i juràssic, que correspon a elevacions muntanyoses de pedra calcària i per tant no conreable. Així veiem que ens queden 28 hectàrees de terra potencialment cultivable i 66 hectàrees no conreables.

Per aplicar el mètode de l'ajustament a límits ben definits hem partit de la delimitació donada pel polígon de Thiessen, ajustant-lo a aquells possibles límits naturals —carenes i torrents— pròxims al traçat del polígon.

Com a límit entre el Bosquet i la carretera hem triat el torrent del Mas, car és aproximadament equidistant entre ambdós jaciments, i és el més important de la zona (fig. 1, línia gruixuda). Per al límit amb les Torres suggerim un petit torrent avui colgat pels camps de conreu ja que s'ajusta bé a un dels costats del polígon. Per al límit amb ca la Blanca i la casa de les Pruelles proposem la carena de la serra d'en Conna, actual límit de terme entre Ribes i Sitges. Aquest límit el fem seguir per un dels contraforts de les Pruelles fins arribar altra vegada el torrent del Mas. El territori d'explotació delimitat d'aquesta manera inclou 78 hectàrees, de les quals 42 són conreables.

El mètode dels cercles ens dóna un cercle de 450 metres de radi i 63 hectàrees d'extensió, ja que la distància mitjana als jaciments veïns és de 900 metres. Si sobreposem aquest cercle al mapa geològic resulten 28 hectàrees potencialment conreables i 35 hectàrees no laborables.

Els resultats obtinguts pels tres mètodes poden resumir-se en el quadre següent, en hectàrees:

Mètode	Extensió	Conreu	No laborable
Polígon de Thiessen	94	28	66
Cercles	63	28	35
Ajustament a límits	78	42	36

Un cop conegut, ni que sigui aproximadament, el territori d'explotació de la vil·la, podem passar a descriure'l. Prenem com a base els límits proposats pel mètode d'ajustament a límits coneguts, que ens sembla el més adequat.

- Relleu: és accidentat. Hem de separar el quaternari, que forma la plana amb lleuger pendent cap al W en cotes que varien des dels 50 als 70 metres s.n.m., i les muntanyes cretàciques i juràssiques, que superen els 100 metres, fins arribar als 140 metres de les Pruelles.

- Visibilitat: la vil·la ocupa un lloc preeminent sobre les terres del voltant. Tota l'àrea considerada és visible des del Bosquet.

- Accessibilitat: es pot considerar com un lloc de pas. Prop del Bosquet es troba un dels pocs colls que trenquen la llarga serra que separa la plana de Ribes de la plana litoral de Sitges. Per aquest coll passava el camí medieval que unia Sitges amb Vilafranca del Penedès (MALGA, A., 1910. VIRELLA, J., 1969). El pas per aquest punt de la variant de la carretera C-246, motiu d'aquesta intervenció, confirma aquest caràcter de zona de pas.

- Les terres laborables: el terreny és d'argiles de color marró clar, amb escassa presència de còdols.

3 - DESCRIPCIÓ I IL·LUSTRACIÓ DELS TREBALLS

3.1. Delimitació del jaciment

La delimitació del jaciment es féu a base de sondeigs en pous rectangulars de dos metres per un, que cobrien tota la zona afectada per la carretera. S'obriren en total 27 sondeigs dels quals 8 quedaven dins del sector excavat en extensió. Els altres 19 sondeigs presenten gairebé en comú el fet que sota la capa superficial del camp de garrofers apareixia l'estrat natural format per la roca calcària, un mantell detrític o un terra de color groc. L'única excepció fou el sondeig número 12, situat a ponent del tall obert per la carretera, en el qual aparegué la següent estratigrafia:

1) Superficial, de 60 centímetres de potència mitjana.

2) Capa vermella, similar al superficial, però no remenada per l'arada, 30 centímetres.

3) Capa grisa, 20 centímetres on aparegueren fragments de tègula, àmfora i ceràmica comuna romana.

4) Roca calcària.

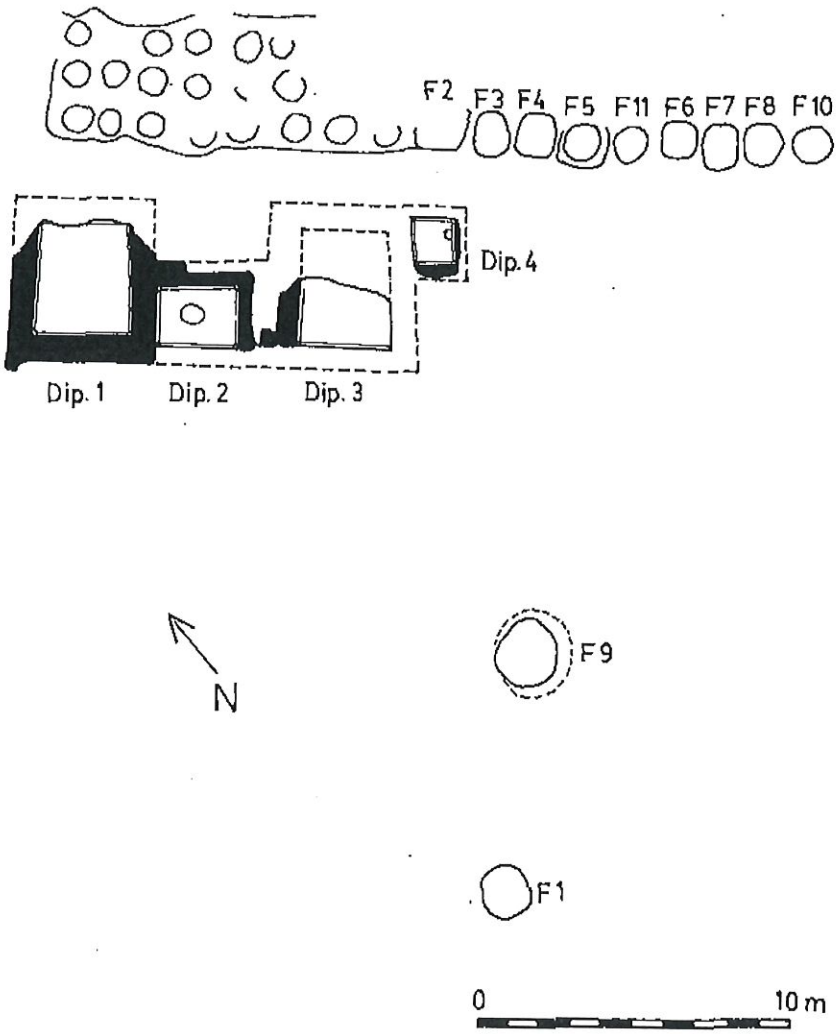

Figura 2: Planta general de les restes excavades a la campanya de 1984.

La descoberta d'un nivell arqueològic romà a la base del sondeig 12 podria indicar l'existència de més vestigis romans fora de l'àmbit de la carretera, que no foren excavats ja que el caràcter d'urgència de l'excavació ens limitava la intervenció exclusivament a l'àrea que havia d'ésser rebaixada.

3.2. Descripció d'estrats i elements per conjunts

Totes les unitats excavades (elements i estrats) poden ésser agrupades per conjunts d'acord amb criteris topogràfics, per raó de la seva proximitat o contacte, o amb criteris funcionals, perquè formen part d'una mateixa estructura. A l'excavació del Bosquet hem considerat vuit conjunts que passem tot seguit a descriure.

3.2.1. Dipòsit 1 (fig. 3): Es tracta d'un dipòsit per a líquids que es conserva gairebé sencer, llevat de la paret N que va desaparèixer en fer un marge de conreu. Hom obrí una rasa de fonamentació (element 44) per a la paret W del dipòsit en el mantell detrític, mentre que la resta de parets s'assenten directament sobre la roca. A les parets, de 80 centímetres de gruix, es distingiren els següents elements:

- Element 38a: Mur de pedra calcària escairada a maceta, amb pedres més aviat planes.

- Element 38b: Encofrat de morter de calç amb algunes pedres.

- Element 38c: Arrebossat de morter de 15 milímetres de gruix amb petits carbons que li donen una coloració grisa. Se sol interpretar que aquesta mena de capa amb carbonets és com un aïllament tèrmic.

- Element 38d: Arrebossat d'*opus signinum*. A totes les arestes del dipòsit, tant les horitzontals com les verticals, forma una mitja canya.

El paviment del dipòsit s'assenta sobre un reompliment de terra vermellosa (estrat 17) que anivella el pendent de la roca calcària. Aquesta capa presentava a la part superior una capa de pedres i còdols sense morter. Estaven col·locades en dues filades, la de dalt ja adherida al morter del paviment. Aquesta capa no fou excavada, però d'un dels seus extrems sortí un fragment de sigil·lata aretina. El paviment (element 37) es compon de morter, ceràmica, fragmentada i pedres, amb la superficie allisada. Té un gruix de 21 centímetres. Fa un lleuger pendent cap al nord.

Sobre el paviment i reomplint el dipòsit es va trobar una capa de terra vermella (estrat 9) de textura argilosa, que interpretem com la capa d'abandonament del dipòsit. Contenia taules, morter, ceràmica comuna, un fragment de sigil·lata sudgàl·lica i un fragment de possible tovat. A la zona de contacte amb el paviment hi havia una capa grisa (estrat 27) deguda possiblement a la sobrehidratació de la capa 9.

Al costat de la paret W del dipòsit 1 hom trobà una capa de terra grisa (estrat 16) que farcia la trinxera fundacional del dipòsit 1 i recobria el mantell detrític (estrat 25).

3.2.2. Dipòsit 2: És també un dipòsit per a líquids adossat al dipòsit 1 i que aprofita la paret E d'aquest dipòsit com a paret mitgera. Per a construir aquest dipòsit es va fer un retall a la roca (element 40) de forma rectangular i de mides sensiblement més grans que l'interior del dipòsit. Les parets són de pedra i alguna ceràmica lligades amb morter (element 39), amb un recobriment d'*opus signinum* de 2 a 4 centímetres de gruix, amb mitges canyes (element 72). Sembla que tenia un segon mur adossat a l'exterior, del qual només s'han conservat alguns indicis a la paret nord (element 69).

El paviment del dipòsit 2 fa pendent cap al centre on hi ha una cavitat per recollir el líquid. Aquest paviment (element 32) s'assenta directament sobre el retall fet a la roca. Es compon de morter, pedres i ceràmica fragmentada.

El dipòsit 2 sofrí diverses reparacions i modificacions. Fou recobert amb una altra capa d'*opus signinum*, tant al terra com a les parets (element 31 i 33 respectivament) d'una forma no gaire acurada. Fou altra vegada reparat amb morter prop de la cantonada SW (element 30). Finalment es construí un mur interior adossat a la paret sud del dipòsit (element 29) de dues filades de pedra calcària treballada a maceta, amb un bloc regular prop de la cantonada SE. La interpretació d'aquest mur és difícil, però creiem que es podria tractar d'una escala per baixar al fons del dipòsit.

L'interior del dipòsit era cobert per una capa argilosa vermella amb material constructiu (estrat 10), segurament resultat de l'esfondrament de les parets i la teulada, amb una capa grisa (estrat 28) a la zona de contacte amb el paviment.

3.2.3. Dipòsit 3: Aquest dipòsit està més mal conservat que els altres ja que fou tallat pel marge que separava la terrassa superior de la inferior. Per salvar el desnivell de la roca es retallà aquesta (element 43) a la banda sud i es reomplí amb terra la banda nord (estrat 19).

La paret només es conserva el cantó W. La formen pedres escairades a maceta i lligades amb morter (element 42). També presenta una capa de morter amb carbons que li donen una coloració grisa (element 73a), com al dipòsit 1. El recobriment intern del dipòsit és fet amb *opus signinum* (element 73b).

El paviment (element 41) descansava sobre un llit de pedres i còdols com al dipòsit 1. Feia un lleuger pendent cap al nord. Bona part del dipòsit estava reomplert pel terra superficial (estrat 3), però encara quedava part del nivell d'abandonament de terra argilosa de color vermell (estrat 11), amb una mica de material constructiu. A diferència dels altres dipòsits, no hi havia capa grisa tocant al paviment.

El retall a la roca era més ample que el dipòsit, al cantó W. L'espai deixat era reomplert per dues capes: el mantell detrític (estrat 25) i una capa de color gris (estrat 36).

3.2.4. Dipòsit 4: És de petites dimensions i queda una mica separat dels altres, malgrat que inicialment devia estar adossat al dipòsit 3. Presenta tota la base retallada a la roca (element 67). Per les bandes sud i est el retall és més ample que el dipòsit i per això s'hi trobaren uns petits murs de pedra seca (element 78) que reomplien l'espai deixat pel dipòsit. El recobriment de les parets era fet amb *opus signinum* (element 66).

El paviment (element 68) feia lleuger pendent cap a la cantonada NE on hi havia una petita cavitat de només tres centímetres de profunditat.

El dipòsit estava reomplert per una capa de terra de color vermell de textura argilosa (estrat 62). S'hi trobà material constructiu, ceràmica, ossos, petxina, ferro i un fragment amorf de sigil·lata sudgàl·lica, per la qual cosa es pot datar l'abandó d'aquest dipòsit dins el segle I. A la zona de contacte amb el paviment apareixia una fina capa de color gris (estrat 71) que atribuïm a la sobrehidratació de la capa vermella.

3.2.5. Espai retallat a la roca: Consistia en un rebaix fet en el pendent de la roca a fi d'anivellar-la amb dinou casquets esfèrics de 80

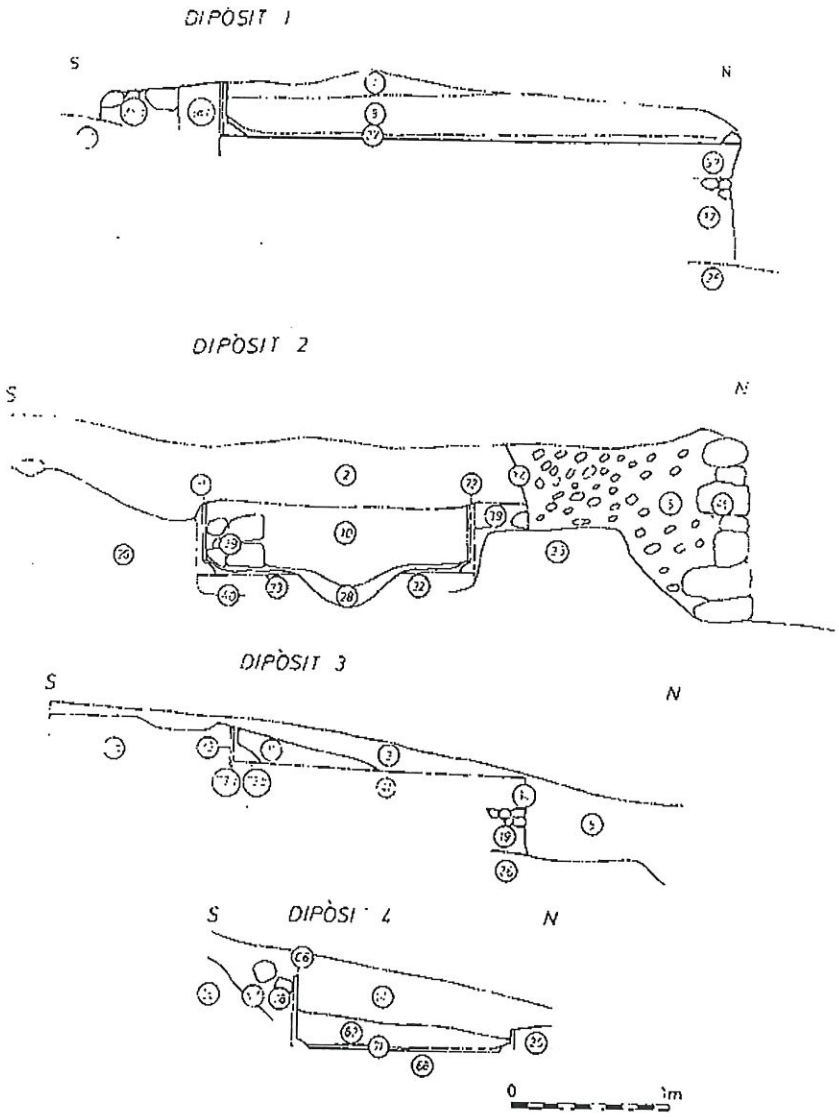

Figura 3: Seccions S-N dels quatre dipòsits excavats.

centímetres de diàmetre que devia sosternir *dolia* (element 15). En alguns punts apareixia una capa de color groc en contacte amb la roca que es pot considerar roca degradada (estrat 13). En quatre d'aquests casquets trobàrem una capa molt fina de terra grisa (estrat 14) que interpretem com residus molt hidratats. La resta de nivells poden ésser atribuïts a l'aportació moderna feta per adaptar la zona per a conreu (capa 12 i capa 7, superficial). No es va trobar cap indici de mur de delimitació d'aquest espai, essent aquest un fenomen poc corrent, ja que els camps de *dolia* solen estar en llocs protegits, com el pati d'una vil·la (per exemple Liédena o Boscoreale) o voltats d'un mur, com passa, per exemple, a l'Olivet d'en Pujol (CASAS, 1988).

3.2.6. Línia de fosses: Es tracta d'un grup de nou fosses (fosses 2-8 i 10-11) arrenglerades en el mateix eix de l'espai retallat a la roca. Totes estan excavades en el terra groc, compacte. La morfologia d'aquestes fosses és variable. N'hi ha de subrectangulars amb el fons ple, d'altres en forma de casquet esfèric i una que combina ambdues formes (fossa 5). La major part de les fosses estaven reomplertes per terra superficial, però n'hi havia de reomplertes totalment o parcialment amb una terra de color marró clar.

3.2.7. Fossa 9: Coneixem amb el nom genèric de fossa 9 una sitja de bones dimensions excavada en el seu primer terç dins el terra groc i la resta a la roca calcària.

En un moment indeterminat s'enfonsà part de la volta de la sitja, que anà a parar al fons (estrat 77) i posteriorment fou reomplerta completament amb terra, pedres (algunes d'elles procedents de construccions derruïdes) i tota mena de material arqueològic (estrat 64). En aquesta fossa aparegué més del 40% dels materials recollits a l'excavació. D'entre aquest material destaquem el següent:

- Un vas fet a mà de pasta negra amb el terç superior del cos i l'interior del llavi amb la superfície brunyida.

- Diversos fragments amorfs de ceràmica ibèrica pintada i algunes vores de *kalathos*.

- Gerres, bols i plats de ceràmica comuna.

- Gobelets de ceràmica de parets primes.

- Fragments corresponents a més d'una vintena d'àmfores romanes entre les quals cal destacar un lot que pot ésser inclòs dins el tipus Beltran 87, una d'elles amb grafits incisos. Encara que poc representades hem identificat també algunes vores de Dressel 1 itàlica, Dressel 2/4 i Dressel 1 Pascual.

- Un fragment de nansa semicircular de pasta groga amb l'estampilla APOLO[N]. L'àmfora devia contenir oli procedent de l'Apúlia (BELTRAN, 1981: 196 i 1983: 518-519).

- La ceràmica campaniana no és gaire abundant, però es troben algunes vores i bases de pàteres de campaniana A i B.

- Alguns fragments de sigil·lata aretina i sudgàl·lica.

- Un fragment de *lucerna* de volutes datable a finals del segle I o principis del II.

- Una *tegula* trencada en diversos fragments.

- Sis pesos de ceràmica de forma paral·lelepípeda d'uns 400 grams de pes.

- Fragment de *dolia* de petites dimensions.

- Dos fragments de destrals de pedra polida.

- Un fragment de rellotge de sol fet de pedra calcària de color groc que conserva part de l'esfera amb les marques horàries (fig. 6). S'assembla molt a uns rellotges trobats a Rubí (MARGENAT, F. i MORO, A., 1981).

- Un fragment de molí circular de pedra sorrenca.

- Ossos de fauna corresponents a bou, cabra, porc i cèrvol.

- Diverses petxines i un gran cargol de mar.

La capa 77, d'ensorrament de la volta de la sitja, també contenia algun material a la zona de contacte amb el reompliment, possiblement traspassats des de l'altra capa. Entre aquests materials cal destacar un fragment del fons de ceràmica precampana amb una palmeta del taller de NIKIA-IWN, que en aquest cas cal datar a finals del segle III aC (SANMARTÍ, E., 1978). És la ceràmica més antiga apareguda a l'excavació.

A la part alta de la sitja apareix la capa superficial (estrat 63) que és en realitat el mateix reompliment de la fossa però amb presència d'humus.

3.2.8. Fossa 1: Aquesta fossa (element 22), de forma hemisfèrica, estava excavada dins el terra groc i part a la roca. És la que queda més allunyada de totes. Estava reomplerta per terra, pedres i materials arqueològics (estrat 21) entre els quals destaquen els següents:

- Diversos fragments de plats de campaniana A Lamb, 36.
- *Kalathos* ibèrics pintats.
- Ceràmica a mà.
- Ceràmica comuna ibèrica i romana.
- Ceràmica grisa de la costa catalana.
- Fragments d'àmfores Dressel 1, C-2 púnica.
- Fragments de tovat.
- Ossos de fauna.

4 - CONCLUSIONS

No es tracta de fer un resum o un estat de la qüestió de tot el que s'ha exposat sinó d'ordenar i interpretar la informació recollida. Fins aquí s'ha presentat la base empírica, pretesament objectiva, sobre la qual es recolzen aquestes conclusions. Les presentem no com la lectura definitiva d'aquesta base empírica, sinó com un intent d'encertar un debat sobre el segment de la formació econòmico-social que explotaria el Bosquet i el seu territori. De no fer-se aquest intent, la investigació queda convertida en un empirisme que deixa el coneixement molt lluny de la realitat cultural estudiada i que per altra banda no satisfà els objectius de la recerca sobre el comportament dels homes en el passat. És a dir, interpretar-lo per així poder escometre, millor preparats i amb millors garanties d'èxit, la tasca de transformar el món amb la construcció conscient del futur dels homes.

Hem ordenat les conclusions en tres apartats: 1) reconstrucció cronològica, 2) reconstrucció física i funcional, i 3) reconstrucció del segment de la formació econòmico-social que explotaria el Bosquet.

4.1. Reconstrucció cronològica

Tot i haver trobat un fragment de ceràmica de vernís negre del taller de NIKIA-IWN a la fossa 9, datable a finals del segle III aC, situem l'inici de la vil.la a mitjan del segle II aC per la presència de diversos plats de ceràmica campaniana A de la forma Lamboglia 36, ja que l'aparició d'un sol fragment de ceràmica de cronologia més antiga no ens sembla prou significativa. Una hipòtesi alternativa fóra considerar que la vil·la romana continua l'ocupació d'un petit assentament ibèric anterior. En tal cas, i amb les dades disponibles actualment, no és possible determinar quan es produeix el canvi.

La vida de la vil·la continua sense cap hiatus aparent en època republicana i altoimperial, fins que a finals del segle I o principis del II dC desapareix. Els materials més recents que es coneixen són un framgnet de *lucerna* de volutes trobat a la fossa 9 i una vora de clara de la forma Hayes 8 trobada en el reompliment del marge de conreu.

Això, pel que fa a la cronologia general del jaciment. Quant a la datació de cada una de les estructures excavades tenim nombrosos problemes, deguts fonamentalment a l'escassedat de ceràmiques amb cronologia prou ben definida.

Començant per les fosses, tenim que la fossa 1 estava farcida amb un reompliment que cal datar amb posterioritat al segle I aC, atenent als materials trobats. La fossa 9 es va esfondrar i fou inutilitzada amb un farciment que cal datar al final de l'ocupació o posteriorment. D'altra banda, la línia de fosses presenta una cronologia indefinida. La major part d'elles estan reomplertes amb terra superficial o amb reompliments estèrils. Tan sols la fossa 8 presenta una capa de terra amb fragments amorfs de ceràmica comuna i àmfores, indatables.

No hi ha, doncs, gaires elements per a conèixer el període actiu de totes aquestes fosses. En principi, creiem que degueren ésser utilitzades durant tota l'ocupació o bona part d'ella, llevat potser de la fossa 1.

Sabem que això és possible ja que coneixem exemples de fosses utilitzades fins a principis del segle II dC (GUITART, J., 1970).

Per als dipòsits, hom ha pogut establir una bona seqüència relativa, que ha estat dividida en quatre fases: construcció, reparació i utilització, abandó i aterrassament agrícola. Per a la construcció, l'únic element utilitzable per a una cronologia absoluta és un fragment de sigil·lata aretina trobat a la capa de preparació del paviment del dipòsit 1 (estrat 17), que ens dóna una datació de posterior a finals del segle I aC. El dipòsit 2 ha d'ésser posterior a aquesta data, ja que els seus murs s'entreguen al dipòsit 1. Ignorem la data de construcció dels dipòsits 3 i 4.

Els nivells d'abandó dels dipòsits només contenien material constructiu i algunes ceràmiques comunes d'ampla cronologia. Únicament els nivells d'abandó dels dipòsits 1 i 4 donaven cadascun un fragment amorf de sigil·lata sudgàl·lica, i per tant cal datar la inutilització dels dipòsits en algun moment del segle I o posteriorment. Aquesta data podria correspondre amb la de l'abandonament de la vil·la.

Per a l'espai retallat a la roca no ha estat possible donar cap data precisa a causa de la manca d'un sediment antic.

4.2. Reconstrucció física i funcional

Les fosses, a causa de la seva morfologia, les associem a l'emmagatzamatge de productes agrícoles sòlids: gra i potser d'altres.

Els quatre dipòsits devien d'estar coberts amb teulada i, a partir d'una certa alçada, les parets devien ser de tovot o tàpia. Així ho indica el fet que els corresponents estrats d'abandonament tinguessin una composició més argilosa que els altres estrats excavats, producte de la dissolució del tovat o tàpia, així com la presència en aqquests nivells de teules planes, *imbrices* i algun fragment de tovot.

L'espai retallat a la roca, l'interpretem com a magatzem de *dolia*[2] que se sostindrien en les concavitats en forma de casquet esfèric excavades en aquest espai.

Identificar la funció d'aquestes estructures, dipòsits i magatzem de *dolia* a partir de la morfologia és problemàtic. Estructures com les ex-

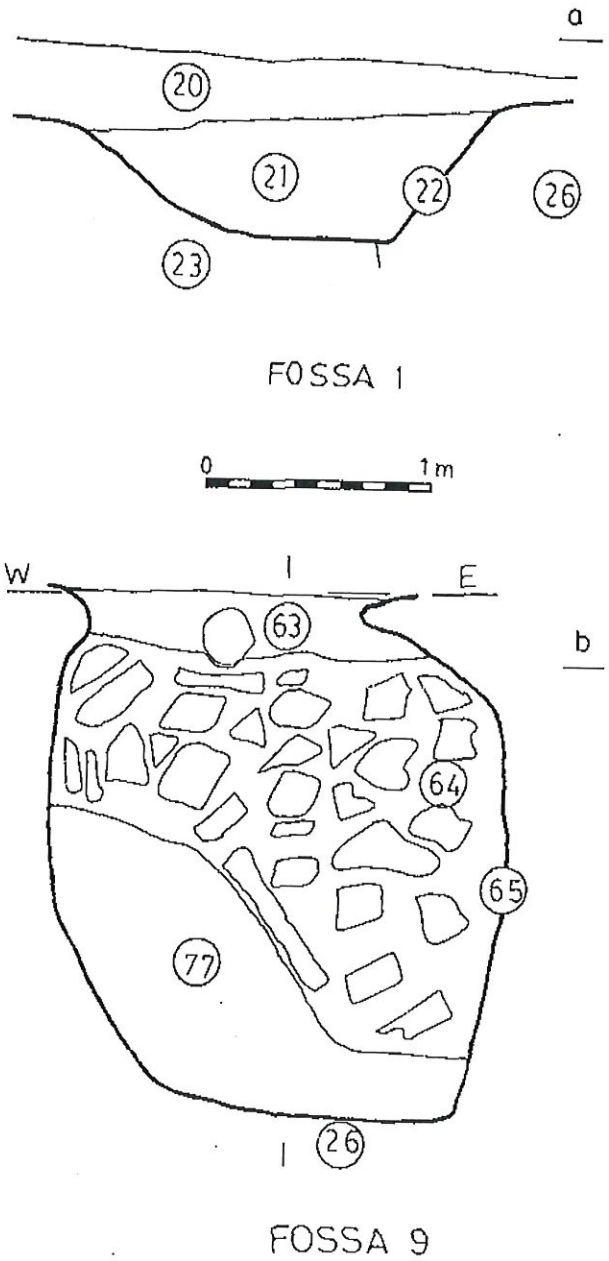

Figura 4: Seccions de les dues sitges anomenades fossa 1 i fossa 9.

cavades poden correspondre tant a la producció de vi com d'oli. Existeixen, però, arguments que fan pensar que tant els dipòsits com el magatzem de dolia formarien part d'una planta d'elaboració i de processament de vi. Aquests arguments es troben en les fonts clàssiques, en l'estudi de les restes arqueològiques d'altres jaciments, en la documentació medieval i moderna. Arguments que ja hem publicat (BOSCH, J., i MIRET, J., 1987: 230-231).

Els dipòsits 1 i 3, molt similars entre ells, presenten en comú el fet de tenir aproximadament les mateixes dimensions, de trobar-se elevats amb respecte a l'espai que queda entre ells i l'espai retallat a la roca i de tenir la sortida del líquid possiblement a través d'un canot, ja que fan pendent cap al nord i no presenten cap cavitat per a recollir-lo.

El dipòsit 2 té certes particularitats morfològiques que el separen dels altres dipòsits, indici d'una funcionalitat distinta que no podem determinar.

Quant al dipòsit 4, a causa de les seves menors dimensions, l'identificaríem amb feines de transvasament o decantació.

A la figura 5 presentem una reconstrucció de tal com podien ser els dipòsits i el camp de *dolia*. Ens hem basat sobretot en les dades aportades per Blas Taracana per a la vil·la de Liédena (TARACENA, B., 1956). Els dipòsits 1 i 3 es consideren en la nostra reconstrucció com cups per trepitjar raïm.

Creiem possible l'existència i posterior destrucció d'una premsa. Aquesta posibilitat es recolza en: 1) la presència d'alguns fragments de paviment que no es corresponen amb cap de les estructures arquitectòniques descobertes, formant part dels marges de les terrasses agrícoles. 2) L'assignació del topònim «Era dels Moros» a un sector del jaciment en el qual no hi ha restes. 3) La presència dels dipòsits i del magatzem de *dolia* que sembla reclamar la de la premsa (CARANDINI, A. i SETTIS, S., 1979). 4) La factabilitat de la idea de la destrucció de la premsa en construir-se les terrasses agrícoles. Si això fos cert, es tractaria d'un complex de mitjans de treball format per la premsa, els dipòsits i el magatzem de *dolia*, que reproduiria una planta d'elaboració de vi i de preparació per a la seva distribució i consum.

4.3. Reconstrucció del segment de la formació econòmico-social que explotaria el Bosquet

El Bosquet i el seu territori constitueixen un biòtop. S'hi estableix una dialèctica multidireccional entre tots els elements del segment. Dins d'aquesta dialèctica els elements tenen un ritme i un èmfasi específics, propis. És molt difícil valorar quantitativament l'èmfasi i ritme de cada element, perquè les observacions tenen obligatòriament un cert grau de subjectivitat. Hi ha, però, en les dades tretes de l'excavació i del medi elements que poden ajudar a valorar aquesta dialèctica i la forma que hi assoleixen els elements del segment: la base econòmica, les relacions de producció i la superestructura. Ens plantegem precisar aquests elements i també la dinàmica seguida en la seva evolució.

4.3.1. Base econòmica

Fruit de la dialèctica entre els elements del segment és el sistema econòmic tripolar: agrícola, pastoral i caçador-recol·lector que creiem identificar en el Bosquet. No tenim cap evidència d'un treball artesanal realitzat en el Bosquet o en el seu territori, tret d'un treball arquitectònic que creiem en funció d'un procés de treball agrícola —fabricació de mitjans de treball.

Fent una primera valoració de les dades creiem poder plantejar la hipòtesi que la producció del segment del Bosquet devia estar fonementada en l'agricultura, mentre que el pasturatge i la cacera-recol·lecció tindrien una importància secundaria.

Un valuós element de contrastació de la fonamentació en l'agricultura de la producció el constitueix la importància de les restes d'elements de treball agrícola sobre les dels de treball pastoral i caçador-recol·lector que ens ha proporcionat l'excavació. Per altra banda, dins el territori d'explotació del Bosquet, la superfície de terra laborable i la de terra adequada per a pastura i cacera-recol·lecció és similar quantitativament (vegeu supra. cap 2.2.2.). I si tenim en compte que la productivitat de la terra agrícola és major que la de la no agrícola (VALDÉS, R., 1977), el medi recolza també la major importància de la producció agrícola.

Tot seguit ens cal precisar la població del Bosquet. El càlcul de la població, el fem a partir de les possibilitats alimentàries del gra emmagatzamable a les sitges (fosses 1 i 9). Segons un estudi fet per a l'època romana, la llavor rendia de mitjana quatre cops la sembrada, la ració anual de gra per a un colon era d'uns 273 quilos i la ració anual de vi era d'uns 263 litres per persona (CARANDINI, A., i SETTIS, S., 1979). Si la quantitat de gra emmagatzamable era de 2.700 quilos (2.400 quilos a la fossa 9 i 300 Kg a la fossa 1, calculat a partir del volum conservat de les fosses) per reproduir aquesta quantitat calien 675 quilos de fons de reemplaçament, essent la producció neta de gra de 2.025 quilos, quantitat que podria alimentar set persones

Sobre el valor d'ús o de canvi de la producció de vi del Bosquet podem fer una estimació, basant-nos en la demostració de l'existència d'un excedent en la producció de vi, calculant la diferència entre aquesta producció i el consum de vi de la població.

Considerant que el magatzem de *dolia* tindria unes mides adequades per a *dolia* amb una capacitat propera als 900 litres i que tancaria uns 24 *dolia*, la capacitat total d'emmagatzematge seria de 21.600 litres. I si una població de set persones consumia 1.834 litres de vi, el segment podria arribar a produir un excedent teòric de 19.766 litres anuals. En aquesta quantificació considerem que els *dolia* contenien el vi d'una sola collita. Però cal tenir present que Cató *De Agri Cultura*, 18) recomana de disposar dels *dolia* suficients per a contenir el producte de cinc collites. Lògicament, si el magatzem del Bosquet contenia vi de diverses collites, llavors la quantitat de vi produïda anyalment podia ser diverses vegades inferior.

Volem insistir sobre el caràcter aproximatiu d'aquestes estimacions. Els arguments donats no poden ser una contrastació suficient, però creiem que permeten formular hipòtesis sobre el valor d'ús i de canvi del producte del procés de treball del segment del Bosquet.

El producte de gra tindria bàsicament un valor d'ús. I el producte de vi tindria alhora un valor d'ús o de canvi i constituiria mercaderia. El segment seria per un costat autosuficient i per l'altre produiria un excedent per al consum fora d'ell.

L'estudi dels ossos de fauna recuperats a l'excavació, realitzat per Susanna Caselles sobre una seixantena d'ossos procedents dels nivells

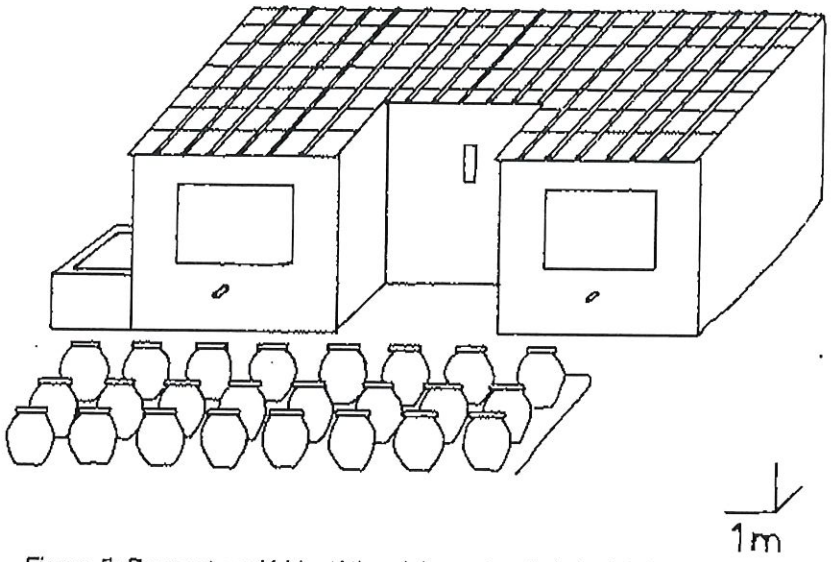

Figura 5: Reconstrucció hipotètica dels quatre dipòsits i del camp de dolia.

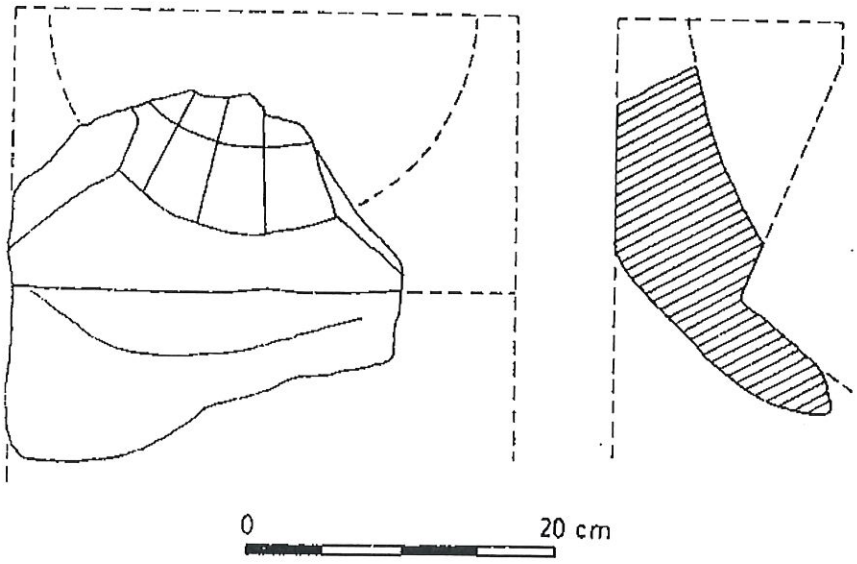

Figura 6: Fragment de rellotge de sol romà trobat a la fossa 9.

6, 7, 21, 53, 62, 63 i 64, ens reporta les següents espècies (CASELLAS, S., 1990):

	Espècies	Nombre de restes	%	% total
Domèstiques	Porc	12	28'6	
	Bou	9	21'4	
	Ovicàprids(ovelles, cabres)	9	21'4	
	Cabra	2	4'7	
	Èquid no determinat (cavall o ase)	1	2'3	78'4
Salvatges	Cérvol	4	9'5	
	Conill de bosc	1	2'3	
	Ocells no determinats	3	7'1	
	Mol·luscs	1	2'3	21'4
	TOTAL	42	100	00

S'observa que les espècies domèstiques són les més abundants (un 78%), especialment el porc, el bou i els ovicàprids. Tant el bou com l'èquid podrien haver servit indistintament per a l'alimentació humana com per a força de càrrega.

Entre els animals salvatges el que té major nombre de restes és el cérvol. El conill, amb una sola resta, ni tan sols es pot assegurar que fos caçat, ja que hauria pogut arribar al jaciment de forma fortuïta. Els ossos d'ocell no han estat determinats a nivell d'espècie, per la qual cosa s'ignora si es tracta d'espècies salvatges o domèstiques.

Gairebé totes les restes dels animals provenen del sacrifici d'animals adults, majors de dos anys. Alguns ossos presenten senyals de descarnació, trencaments produïts possiblement per a extreure'n el moll, cremació o polits que indiquen que foren utilitzats per a produir algun instrument.

4.3.2. Estructura social: Ens proposem també realitzar una lectura social de les dades, partint de la premissa teòrica que la societat està reflectida en l'assentament i en el seu territori.

No ens sembla que les característiques que coneixem del segment del Bosquet puguin correspondre a les d'una vil·la esclavista. En aquesta la terra és conreada per molts no propietaris, la majoria esclaus; el cultiu és intensiu i altament especialitzat ; i els productes agrícoles són destinats a més del comerç local, a la venda el mercat mediterrani. Aquest sistema no pot ser aplicat amb èxit fora de certes dimensions òptimes de la propietat i de la mà d'obra (CARANDINI, A., i SETTIS, S., 1979), que creiem que són les del Bosquet(3).

Les estimacions fetes sobre l'extensió del territori d'explotació, sobre el nombre de treballadors i sobre la importància de l'autosuficiència (valor d'ús del producte) semblen indicar que el segment del Bosquet era una mitjana propietat camperola en la qual la terra és treballada pels mateixos propietaris.

4.3.3. Dinàmica evolutiva: Finalment ens proposem definir i explicar la dinàmica seguida en el desenvolupament i l'evolució del segment del Bosquet.

El fonament d'aquest desenvolupament rau en la reproducció econòmica no únicament del Bosquet sinó d'una formació més àmplia. El segment del Bosquet seria una de les poblacions rurals que formen part de societats més àmplies i complexes, estudiades per Wolf (WOLF, E., 1976). El que hi succeeix no pot ser explicat en referència a ell aïllat. L'explicació ha d'incloure tant la consideració de les forces exteriors al segment com les interiors d'aquest.

Creiem que la constitució, el desenvolupament i la dissolució del segment de la formació econòmico-social del Bosquet respon en gran mesura a la iniciativa del govern central de Roma.

El moment de constitució devia correspondre al d'una primera colonització de la península Ibèrica. En aquesta primera fase la producció devia ésser cerealista i autosuficient. S'estendria fins a finals del segle i aC. En aquesta primera fase tenim documentada la importació de vi i d'oli per la troballa d'àmfores d'importació procedents de l'Apúlia i la Campània (Dressel 1 i àmfores de tipologia apula).

Posteriorment, a finals del segle I aC, moment en què està documentada la construcció dels dipòsits, s'introduiria una producció de vi excedentària que perdura fins al final de l'ocupació. Bona part del que

s'ha dit en els apartats 4.3.1. i 4.3.2. ha d'ésser referit a aquesta segona fase. L'increment de l'excedent de la producció en el canvi d'era no és un fenomen exlusiu del Bosquet, sinó que és extensiu a una bona part de la costa catalana (vegeu per ex. MIRÓ, J., 1982; BELTRAN, M., 1981).

El moment de dissolució, a finals del segle I o principis del II, es correspon amb la política dels antonins d'enfortir les bases econòmiques de l'imperi. A principis del segle II aquest descansa sobre les províncies. Per això els antonins i sobretot Adrià dedicaren llur activitat a aconseguir la prosperitat d'aquestes (CHIC, G., 1979). És possible que una de les mesures d'aquesta política fos la dissolució de petites comunitats camperoles, com la del Bosquet, basades en un sistema fràgil per la seva baixa productivitat, en el qual la dispersió de forces que la seva explotació suposa és de tot punt desfavorable per a un cultiu progressista.

NOTES

(1) Durant l'excavació del Bosquet ens visità un pagès que ens informà que a les vinyes situades immediatament al nord de can Miret de les Torres hi havia un cementiri. També Joan Bellmunt va recollir la notícia que prop de les Torres s'havien descobert unes sepultures, una d'elles de tègules.

(2) Els *dolia* apareixen a les vil·les amb diverses utilitats. Cató (*De Agri Cultura*, 11, 23, 66 i 162) parla de *dolia* per emmagatzemar vi, oli (i derivats d'ambdós) i fins i tot per a salar pernils. L'arqueologia també confirma aquesta distinta utilitat, per exemple a través de les inscripcions de capacitat que s'hi han trobat (SOLIAS, J.M., 1985). En el nostre cas creiem que la seva funció seria la de recipient on fermentava el most del raïm un cop premsat.

(3) Les 42 hectàrees de conreu o les 78 hectàrees del total del territori d'explotació han d'ésser considerables com una mitjana propietat. Entra dins la categoria de vil·la mitjana, tant dins dels límits de 40/50 fins a 250 hectàrees donats per Gorges (1979:98) com de 20 a 125 hectàrees donats per Dohr (citat per PREVOSTI, M, 1981: 281).

D'altra banda, les eines de treball descobertes al Bosquet tampoc no responen als d'una vil·la esclavista. A tall d'exemple, el camp de *dolia* del Bosquet té unes dimensions notablement inferior als magatzems d'algunes grans vil·les que han estat excavades (Boscoreale, Liédena, la Salut, L' Olivet d'en Pujol, etc.).

GLOSSARI

Dolium (pl., *dolia*): Gran recipient de ceràmica usat per a emmagatzemar diversos productes. Sovint apareix en magatzems anomenats *camps de dolia*.

Fons de reemplaçament: Part de la collita que s'ha de reservar per sembrar.

Formació econòmico-social: Organització, sistema o estructura social. En aquest treball la formació econòmico-social del Bosquet és l'imperi romà.

Imbrex (pl. *imbrices*): Teula corba.

Lucerna: Llum d'oli.

Mantell detrític: Capa natural formada per la descomposició de la roca mare.

Materialisme històric: Teoria de Marx i Engels sobre el desenvolupament de les societats.

Mitja canya: Reforçament que apareix a les cantonades dels dipòsits romans per a contenir líquids. També se l'anomena *cordó hidràulic*.

Mitjans de treball: Conjunt d'eines, maquinària i instal·lacions utilitzades en un determinat procés de treball.

Opus signinum: Paviment o arrebossat format per morter de calç barrejat amb trossets de ceràmica.

Segment: Part d'una formació econòmico-social. En aquest treball, *segment* fa referència als antics habitants de la vil·la del Bosquet entesos com a unitat de producció i de consum.

Tegula (pl. *tegulae*): Teula plana.

Valor de canvi: Dit d'aquell producte que és destinat al consum fora del segment productor.

Valor d'ús: Dit d'aquell producte que és destinat al consum del propi segment productor.

BIBLIOGRAFIA

BELTRAN LLORIS, M. (1981): «El comercio del aceite en el valle del Ebro a finales de la República y comienzos del Imperio romano», *Producción y comercio del aceite en la antigüedad.* primer Congreso Internacional. Madrid.

BELTRAN LLORIS, M. (1983): «El aceite en hispania a través de las ánforas: la concurrencia del aceite itálico y africano», *Producción y comercio del aceite en la antigüedad.* Segundo Congreso Internacional. Sevilla, 24-28 de febrer de 1982 (Madrid, 1983). Pp. 515-549.

BOSCH I ARGILAG{S, J.; MIRET i MESTRE, J. (1985): «La vil·la romana del Bosquet», *Olerdulae*, núm 28. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès, abril-juny 1985. Pp. 16-17.

BOSCH, J.; MIRET, J. (1987): «El Bosquet (Sant Pere de Ribes). Una planta per a l'elaboració de vi i la seva distribució», *El vi a l'antiguitat. Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental.* Actes del I Col·loqui d'Arqueologia Romana. Museu de Badalona. Monografies badalonines, núm 9. Badalona, 28 de novembre-1 de desembre de 1985. pp. 228-232.

CARANDINI, A.; SETTIS, S. (1979): *Schiavi e padroni nell'Étruria Romana. La villa di Settefinestre dallo scavo alla mostra*, Bari.

CARBONELL i GENER, J. (1948): «Excavaciones en Santa Maria del Vinyet». *El Eco de Sitges*, núm. 2.941. 18 d'abril de 1948.

CASANOVA, S. (1979): «Notes per al coneixement de la protohistòria de Sitges», *L'Espurna*, Butlletí-circular per als associats de l'Argrupació de Balls Populars de Sitges, núm. 5. Juliol 1979. Separata núm. 2.

CASAS i GENOVER, J. (1988): «Els jaciments romans de l'Olivet d'en Pujol i als Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà). *Tribuna d'Aqueologia.* 1987-88. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona. Pp. 93-101.

CASELLAS, S. (1990): «*El Bosquet» (Sant Pere de Ribes-Garraf). Estudi de la fauna.* Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya (inèdit).

CATÓ, M. P. (1927): *D'agricolia*. Traducció catalana de mossèn Salvador Galmés. Fundació Bernat Metge. Barcelona.

CHIC GARCÍA, G. (1979): «El intervencionismo estatal en los campos de la producción y la distribución durante la época de los antoninos», *Memorias de Historia Antigua*, III. Universidad de Oviedo. Gijón. Pp. 125-137.

CLARKE, D.L. (1977): «Spatial information in archaeology», a CLARKE, D.L. (ed.) *Spatial archaeology*. Londres. Pp. 1-28.

FERNÁNDEZ, V, M; RUIZ ZAPATERO, G. (1984): «El análisis de territorios arqueológicos: Una introducción crítica», *Arqueología Espacial*, Coloquio sobre distribución y relaciones entre los asentameintos. Teruel. Vol. I. Pp. 55-71.

GORGES, J.G. (1979): *Les villas hispano-romaines. Inventaire et problématiqua archéologiques*. Publications du Centre Pierre Paris. París.

GOUROU. P. (1973): *Introducción a la geografía humana*. Madrid, 1979.

GUITART DURAN, J. (1970): «Excavación en la zona sudeste de la villa romana de Santromà (Tiana)». *Pyrenae*, IV. Pp. 111-165.

HODDER, I.; ORTON, C. (1976): *Spatial analysis in archaeology*. Cambridge University Press. Cambridge.

LULL, V. (1983): *La «cultura» de El Argar. (Un modelo para el estudio de las formaciones económico-sociales prehistóricas)*. Madird.

MALGÍ, A. (1910): «Perfils històrics de Sant Pere de Ribes» *Montgròs*, any I, núm. 10. 30 d'octubre de 1910. Sant Pere de Ribes.

MARGENAT, F.; MORO, A. (1981): «Donació d'un rellotge de sol romà», *Butlletí del Museu de Rubí*. Setembre 1981, núm 2.

MIRET I MESTRES, M. (1983): *Cronologia i anàlisi espacial del poblament ibèric a la zona oriental de la comarca de Garraf*. Tesi de llicenciatura. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona (inèdita).

MIRÓ, J, (1982): *Aproximació a la producció i el comerç del vi a Catalunya en l'antiguitat.* Museu del Vi. Vilafranca del Pendeès.

PREVOSTI, M. (1981): *Cronologia i poblament a l'àrea rural de Bastulo.* Museu de Badalona.

SANMARTÍ, E. (1978): *La ceràmica campaniense de Emporion i Rodhe.* Monografies emporitanes, IV. Barcelona.

SOLIAS i ARIS, J.M. (1985): «Introducció a l'estudi de les activitats econòmiques d'una vil·la laietana». X Symposium de Prehistòria i Arqueologia peninsular. II Reunió d'economia antiga de la península Ibèrica. Barcelona, 1982. *Pyrenae*, 21. A Institut d'Aqueologia i Prehistòria. Universitat de Barcelona. Pp. 113-122.

TARACENA, B. (1956): «La villa romana de Liédena», *Excavaciones en Navarra*, II. Pamplona. Pp 43-106.

VALDÉS, R. (1977): «Tecnología, ecología y evolución», a *Las artes de subsistencia.* La Coruña. Pp. 141-169.

VIRELLA, J. (1969): «Una vella i oblidada carretera», *Circular de l'Agrupació Excursionista Talaia.* Nadal de 1969. Vilanova i la Geltrú.

WOLF, E. (1976): «El campesinado y sus problemas». A GODELIER, M. (ed.). *Antropología y economía.* Barcelona.